

Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...ний 1921 оной ...рай 21-hээ гарана | № 191 (15814) | 1981 оной августын 20, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

У К А З

НҮХЭР Г. М. КЛОЧИХИНИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ХЭРЭГҮҮДЫЕ ЭРХИЛЭГШЭЭР ТОМИЛХО ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум нигэжэ тогтооно:

Нүхэр Клочихин Георгий Михайловичые Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хэрэгүүдые эрхилэгшээр томилхо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной августын 19.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ

«КПСС-эй XXVI СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЭЙ ...ООР ХИНАЛТЫЕ, МҮН ГҮЙСЭДХЭН ДҮҮРГЭЛГЭ ...АЛГАЛТЫЕ СААШАДАНЬ НАРИЖУУЛАН hАЙЖА...УЛХА ТУХАЙ» ТОГТООЛ КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА ...ИТЕТ БАТАЛАН АБАА.

...ндын болон гадаадын ...н талаар КПСС-эй ...съездын дэбжүүлhэн ...алтые амжалтатай-...лхын тулада, пар-...тэлбэрин ашаг үрые ...жэ, партийна орга-... ажал ябуулга-... арганууды ... [illegible] ...«Партийна, ...ёhоной харюусал-..., мүн хиналта бай-...» — гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев хэлээ.

...нитые хабаадуулха, ...н үрэ нүлөөе дээшэ-... үрэ дүнгүүдыень оло-... дуулгажа байха гэ-...н шухала ленинскэ гол ...удые парти хиналта бо-... дүүргэлтын шалгалтые ...дэхэдэ, заатагүй ху-... болгодог юм. Хинал-...хидхэхэ тухай Ленинэй ... бодолнууд партиин ...нуудэй, Центральна Ко-...эй Пленумүүдэй доку-...нуудтэ, КПСС-эй ЦК-Генеральна секретарь ... Л. И. Брежневэй зо-...уудта саашадаа зохёохы ...хүгжөөгдөө юм.

...эй жэлнүүдтэ КПСС-Центральна Комитет аб-... шиидхэбэринүүдэй ...лтые шалгаха хэрэг-...э анхарал хандуулдаг. ...мэриин али нэгэн шэг-... түлөө хубиин харюу-... даадаг элдэб зиндаатай ...бэрилэгшэдэй тоосоое ... гээд лэ шагнадаг бо-...й. Арадай хиналтын ор-...удые партийна талаар ...бэрилтые hайжаруулха, ... хэдэн министерство ... зургаануудта. нюта-...хи партийна болон со-... органуудта дүүргэлтые ...лга hайжаруулха ту-... КПСС-эй ЦК-гай хэдэн ...ол абтанхай.

...ССР-эй шэнэ Конститу-... ёhоор, орон доторхи ...лтын бүхы органуудай ... ябуулгые нарижуулха ...р шухала хэмжээнүүд ...ээгдэнэ. СССР-тэхи ...й хиналта тухай хуу-...талан абалга ехэ удха ...артай байгаа.

...эй хамта хиналтын. ... гүйсэдхэн дүүргэлгые ...лгын хэмжээн КПСС-XXVI съездын заабари-... гүйсэд тааралдана-... гэжэ КПСС-эй Централь-Комитет тоолоно. Дүүр-...е шалгаха гээшэ ни-... олон партийна органи-...нуудай хүдэлмэриин hу-...алань үшөөл байhаар. ...ы ябуулгада бии бай-... олон дутагдалнууд хи-...ын түлюур. муу байhан ...hээ, хүтэлбэрниин гол ту-... саарhан дээрэ бэелүү-...hээ болоно. Хэдэн ...та дүүргэлгые хинаха ... үсөөн аад, халирхай-гаар хэрэгдэг, гансал алдуу, дутуунууд лэ тоолоогдод-рэдэг байна. Тиигэхэдэ тэдэ алдуу дутагдалнуудай шалтагаануудые гүнзэгыгөөр шэнжэлдэггүй, заршам, журамгүй, эмхи гуримгүй ябадал, баримтанууд зохихо ёhоор шангаар сэгнэгдэдэггүй. Олон ушарта шалгалтын үедэ гол анхарал бодото үрэ дүнгүүдтэ бэшэ, харин үнгэргэгдэhэн хэмжээ ябуулгануудта хандуулагдадаг байна. Эхин парторганизацинуудай, ажалай коллективүүдэй үмэнэ байhан зорилгонуудые шиидхэлгэдэ тэдэнэй бодото туhаламжа хододоо үзүүлэгдэдэггүй.

Зарим партийна комитедүүд хэрэгтэй хэрэггүйшье hаа, уламжа олон тоогоол абажа, парторганизацинуудта эльгээдэг. Тиигэжэ парторганизацинуудай үүсхэл хаб-шагдадаг, партийна хүдэлмэри дэндүү бэшэгэй болоно.

Промышленностиин зарим hалбаринуудай гэрэлдэ, түсэбтэ даалгабаринуудые дүүргээгүй. Энэ бусаар хандалган, мүн худал мэдээ үгэхэ мэтын ушар баримтануудые хиналтые хангалтагүйгөөр эмхидхэнэй, дүүргэлтын журамай болон кадрнуудай харюусалгын доогуур хэмжээндэ байhанай үрэ дүн мүн.

Тогтоолнуудые дахин дахин абаха олон ушарнууд үшөө усадхагдаадүй. Энэ хадаа урда тээнь абтаhан шиидхэбэринүүдэй дүүргэгдээгүй байhанай түлөө зэмэтэй нюурнуудта зарим партийна комитедүүдэй болон түбэй зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй эрилтэ багатайгаар хандаhан тухай ехэнхидээ гэршэлнэ. «Хүтэлбэрилхэ шадабари хадаа ушар бүхэн тушаа элдэб заабаринуудые олоор гаргажа тарааха бэшэ юм гэhэн баримтые хүнүүд үшөөл хүсэд ойлгоодүй байhаниинь харамтай, — гэжэ КПСС-эй XXVI съезд дээрэ нүхэр Л. И. Брежнев хэлэhэн байна. — Шиидхэбэри абабал, тэрэнээ тогтоогдоhон болзор соо заатагүй дүүргүүлхэ гэжэ эрмэлзэхэ хэрэгтэй. Хиналтые шангадхалга энээндэ туhа болохо ёhотой».

Нютагуудтахи партийна комитедүүд олониитын элдэб янзын хиналтануудай хүдэлмэриие мууса таарал-дуулна, шэглүүлнэ.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдhээ, нүхэр Л. И. Брежневэй заабаринуудhаа үндэhэлэн, эмхидхэлэй хүдэлмэриин хэмжээе саашадань дээшэлүүлхыень, хиналта болон дүүргэлгын шалгалтые шангадхахыень, тэдэнэй түхэл янзые, онол аргануудые нарижуулхые КПСС-эй Центральна Комитет союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудта, партиин крайкомуудта, обкомуудта, окружкомуудта, горкомуудта, райкомуудта, эхин партийна организацинуудта дурадхаба. Парти, правительствын заабаринуудые дүүргэхэ бодото ажал хүдэлмэритэй хиналтые тон нягтаар холбохо гэhэн зорилго табигдана.

Хиналта, мүн гүйсэдхэн дүүргэлтые шалгаха гээшэ партийна болон гүрэнэй аппарадай алишье шатын, партийна, совет болон ажахын хүтэлбэрилэгшэ бүхэнэй, бүхы партийна организацинуудай эмхидхэлэй үдэр бүриин хүдэлмэриин таhаршагүй шухала хубинь байха ёhотой.

Партийна комитедүүд парти, правительствын заабаринуудай, мүн өөhэдынь абаhан шиидхэбэринүүдэй ямараар дүүргэгдэжэ байhые пленумүүд болон бюрогой заседанинууд дээрэ саг үргэлжэ хаража байха ёhотой.

Абтаhан шиидхэбэринүүдые дүүргэлгэ болон тэрэнэй дүүргэлтын хойноhоо хиналта эмхидхэхэ гээшэ партийна аппарадай шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ. Дүүргэлтые саг соонь шалгаха, тэрэниие шударгы түргэн, түсэбтэ шэнжэтэй болгохо, партийна эдэбхитэдые, мэргэжэлтэдые энэ хүдэлмэридэ үргэнөөр хабаадуулха шухала гэжэ тогтоол дотор хэлэгдэнэ.

Хиналтын, мүн гүйсэдхэн дүүргэлгые шалгалгын үрэ нүлөөн партийна документнүүдэй проектнүүдэй шанарhаа нилээд ехээр дулдыдадаг гэжэ КПСС-эй ЦК онсолон тэмдэглэнэ. Эдэ проектнүүд ажабайдалые, партийна хүдэлмэриин болото байдалые али бүхы талаар, гүнзэгыгөөр шэнжэлэн үзэhэнэй үндэhөөр зохёогдохо, коммунистнууд болон партийна-бэшэ хүнүүдэй hанамжа, дурадхалнуудые, ажалшадай бэшэгүүдые хараада абаха, парторганизацинуудай болон ажалай коллективүүдэй түрүү үүсхэлнүүдтэ түшэглэхэ ёhотой. Тогтоолой проект бүхэн дотор тодо hайн заабаринууд болон зорилгонууд табигдаха. тэдэниие дүүргэхэ арга замууд заагдаха. хараалагдаhан хэмжээнүүдые бэелүүлхын түлөө тодорхой болзорнууд болон харюусаха нюурнууд тодорхойлогдохо ёhотой.

Коммунис байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ түрүү ехэ үүргэ дүүргэдэг эхин партийна организацинуудта хиналтын болон дүүргэлтын шалгалтые hайжаруулха гээшэ онсо удха шанартай гэжэ КПСС-эй ЦК тоолоно. Дээдэ ехэ эрилтын, оролдолгын, шүүмжэлэл болон өөрыгөө шүүмжэлэлгын, дутагдалнуудта эбсэшэгүй байлгын оршон байдал эхин парторганизацинуудта байгуулагдаха ёhотой. Абтаhан тогтоолнуудые дүүргэхэ талаар ямар хүдэлмэри хэгдэжэ байhан тухай коммунистнуудай тоосоонууд болон мэдээсэлнүүдые партийна суглаанууд дээрэ, парткомууд болон партбюрогой заседанинууд дээрэ саг үргэлжэ шагнажа байха, тэдэнэй үүсхэл болон зохёохы ажалыень, хүдэлмэри hайжаруулха шэглэлтэй дурадхалнууд болон ажаглалтануудыень эдэбхитэйгээр дэмжэхэ шухала.

Захиргаанай ажал ябуулгыень хинажа байха эрхэ парторганизацинуудай зүгhөө бэелүүлхэ комиссинууд тухай мүнөө хүсэндөө байгаа гуримда хубилалта оруулха тухай асуудал хаража үзэхэ гэжэ даалгагдаа.

Хиналта саашадань шангадхаха. журам заршам болон партийна шиидхэбэринүүдые заатагүй дүүргэхын түлөө кадрнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ талаар хэмжээнүүдые бэелүүлхыень КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи партийна хиналтын комитедтэ, союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-гай дэргэдэхи партийна комиссинуудта, партиин крайкомуудта, обкомуудта, окружкомуудта, горкомуудта, райкомуудта дурадхагдаа.

СССР-эй Конституциин ёhоор. арадай депутадуудай Соведүүд хинан шалгаха үүргэ дүүргэхэ ёhотой юм. Соведүүдэй энэ хүдэлмэриие бүри эдэбхитэй болгохо тушаа хэмжээ абахыень союзна республикануудай Компартиин ЦК-нуудта, партиин крайкомуудта, обкомуудта, окружкомуудта, горкомуудта болон райкомуудта даалгагдаа.

Арадай депутадуудай Соведүүд совет хүнүүдэй үдэр бүриин эрилтэ хэрэглэмжэтэй холбоотой hунгагшадай захянуудые дүүргэхэ, совет хуулинуудай, экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбүүдэй дүүргэлтые шангаар хинаха зорилготой юм.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдhээ үндэhэлэн, парти, правительствын заабаринуудые, захиралтанууд болон приказуудые дүүргэлтын түлөө хүтэлбэриин аппарадай бүхы шатануудтахи кадрнуудай харюусалгые дээшэлүүлхыень, дүүргэлтын журам бэхижүүлхэ, хиналтын эли тодо гурим тогтоохо талаар хэмжээнүүдые абахыень министерствэнүүдэй, зургаануудай, ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэдые тогтоол уялгалба.

Хиналтын ямар байhанай түлөө харюусалгые сэхэ министрнүүдтэ, гүрэнэй болон ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ даалгагдана гэжэ КПСС-эй ЦК тусхайтаар тэмдэглэнэ. Хиналта бэелүүлгэдэ коллегинүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ, абтаhан шиидхэбэринүүдые дүүргэлгэ эмхидхэхэ асуудалнуудые тэдэнэй заседанинууд дээрэ саг үргэлжэ хаража байха гэжэ дурадхагдана.

Министерствэнүүдэй зургаануудай. ажахын органуудай партийна организацинууд парти, правительствын заабаринуудые дүүргэхэ талаар аппарадай хүдэлмэриин хойноhоо хинаха талаар тэдэндэ олгогдоhон эрхые бүри дүүрэнээр хэрэглэхэ, ногоо, нюбшо, хойрог ябадалай үзэгдэлнүүдтэй шууд тэмсэхэ. гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэлгын, абтаhан тогтоолнуудые бэелүүлхын түлөө хүдэлмэрилэгшэдэй хубиин харюусалгые дээшэлүүлхэ ёhотой тэжэ хэлэгдэнэ.

Партийна комитедүүд коллективнэ договорнуудые дүүргэлгын хойноhоо. ажал тухай хуулиин зүбөөр сахигдаhанай, социалис мүрысөөнэй хүгжэлтын хойноhоо, ажалшадай ажал хүдэлмэриин hуудал байдалай бүхы асуудалнуудые шиидхэхэ талаар профсоюзна эмхинүүдэй хиналтын хүдэлмэри али бүхы талаар хүгжөөн, улам эдэбхитэй болгохо ёhотой.

СССР-эй Арадай хиналтын комитет, мүн нютагуудтахи арадай хиналтын органууд үйлэдбэриин болон ниитын ажабайдалай бүхы талаар сэхэ хиналта бэелүүлхэ хэрэгтэ үргэн ажалшадые хабаадуулха арга боломжонуудые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэдэг болохо ёhотой гэжэ дурадхагдана.

Партийна комитедүүд хинан шалгадаг эмхинүүдэй ажал хүдэлмэриие шадамараар шэглүүлхэ, тааралдуулха, зарим предприяти болон эмхи зургаануудай хэдэн олон дахин хинан шалгагдадаг ябадалые болюулха ёhотой гэжэ тогтоол соо тусхай тэмдэглэгдэнэ. Дабхар хиналта хэхэ, хэдэн тээhээ нэгэ зэргэ хиналта бэелүүлхэ ябадалые усадхаха, арадай хиналтын органуудай, арадай депутадуудай Соведүүдэй саг үргэлжын комиссинуудай, «Комсомолой прожекторэй» штабуудай, профсоюзна эмхинүүдэй комиссинуудай ажал хүдэлмэриин холбоое бэхижүүлхэ талаар тодорхой хэмжээ зохёон хараалха гэжэ дурадхагдаа.

Хиналта болон гүйсэдхэн дүүргэлгые шалгалтын асуудалнуудта олониитэдэ мэдээсэл хүргэдэг болон пропагандын хэрэгсэлнүүдэй анхарал ехээр хандуулдаг болтохо гэжэ партийна комитедүүдые КПСС-эй Центральна Комитет уялгалаа. Хиналтын үрэ дүнгүүдые үргэн олониитэдэ дуулгажа байха гээшэ хиналтын аша үрые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэри, общественэ бүхы хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэдэ ажалшадые эдэбхитэйгээр хабаадуулха зайлашагүй шухала нүхэсэл гэжэ хараха хэрэгтэй. Түбэй, республиканска болон нютагай газетэ болон журналнуудай, телевидени болон радиодамжуулгын редакцинууд парти, правительствын заабаринуудые, социалис уялгануудые ажалай коллективүүдэй ямараар дүүргэжэ байhые али бүхы талаар харуулха, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ үедэ партийна организацинуудай ажал хүдэлмэридэ олдоhон хиналтын эгээл үрэ ехэтэй түхэл янзануудые, онол аргануудые ойлгосотой толоор элирүүлэн харуулжа байха ёhотой.

ҮРЭҺЭ ХҮРЭНГӨӨР ХАНГАНА

...ЛОСОВО (Ленинградай ...сть). Ленинградска об-...лэо ногооной үбhэ тари-... үргүүлгэ тусхай hалба-... болгон амяарлагданхай ... Энэ зорилгоор тусхай ...лэтэй «Гомонтово», ...тицы» нэгэдэлнүүд эм-...гдэнхэй. ... нэгэдэлнүүдэй поли-... дээрэ олон жэлэй но-... үрэhэ хуряажа эхилээ. Нэгэдэлэй гол ажахынуудта баригдаhан сэбэрлэлгын пунктнуудта ургаса орожо эхилээ. Тэдэнэй туд бүхэниинь жэлдэ 500 гаран тонно эрхим шанартай үрэhэ хүрэнгэ сэбэрлэхэ аргатай.

РСФСР-эй Харабэшэ хүрьhэтэй нютагуудай хүдөө ажахые оньhожоруулха ба электрижүүлхэ институдай хүдэлмэрилэгшэд индустриальна цехүүдэй авторнууд юм. Тэдэнэр проект гансал табяа бэшэ, мүн ороохо сэбэрлэхэ фабрикануудые барихадань ажахынуудай ажалшадта туhалаа.

Мүнөө жэлдэ үрэhэ таринжа ургуулдаг тусхай шэглэлтэй нэгэдэлнүүдэй ажалшад Россин баруун-хойто зүгэй колхоз, совхозуудые эрхим шанартай үрэhэ хүрэнгөөр сүм хангахаар хараална.

ЗУНАЙ ҮДЭР ЖЭЛ ТЭЖЭЭХЭ

ДЭЛИСЭТЭЙГЭЭР

Дээдэ-Тайлсын совхозой ажалшад ниитынгээ адууhа малда тэжээлэй бата бэхи бааза байгуулха гэhэн уряа доро эршэтэйгээр ажаллажа байна. Эндэ малшад, мэргэжэлтэд, механизаторнууд, пенсионернүүд, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, амаралтада байhан студентнэр, hургуулиин hурагшад олоороо хүдэлнэ. Нютагай предприяти ба эмхи зургаануудай алба хаагшад, тэрэ тоодо: Хандагайн леспромхозой Дээдэ-Тайлсын лесхозой ба сельскэ Соведэй, больницын. дунда hургуулиин, хэлхээ холбооной хүдэлмэрилэгшэд үбhэ сабшалгада гарана. Бүхы дээрээ 200 гаран хүн тэжээл бэлдэлгэдэ хабаадана.

Уhалагдадаг сабшаланhаа бэшэ добо газарынь бултадаа гандашанхай. Харин байгша ондо ажахын луговодууд даалгагдаhан газарнуудтаа органическа ба минеральна үтэгжүүлгэ ехээр гаргаhан, сабшалангаа hайса уhалhан дээрэhээ гектар бүриhөө дунда зэргээр 15—20 центнер үбhэ абана.

Тус совхозойхид район дотороо дэлгэрhэн габшагай нэгэ hара соо эрхим hайнаар хүдэлхөөр зоригжонхой. Юуб гэхэдэ, совхозой дирекци, партком. профсоюзай организаци үбhэшэдэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлээ, моральна ба материальна урмашуулгануудые эмхидхээ, шэнэ ажалай түлөөhэ зохёогоо юм.

Һүүлэй мэдээгээр 600 гектар газар сабшагдаад, 510 гектарынь хуряагдаа. Иигэжэ 2.500 центнер үбhэ hүрилөө. 1260 центнер витаминтай гурил гаргаа, 246 центнер сенаж дараа. 1.560 центнер модоной набша намаа бэлдээ.

Түбэй тоог дээрэ хүдэлжэ байhан АВМ-0,4 агрегадта долоодохи жэлээ Леонид Дмитриевич Карбаинов ажаллана. Тэрэ энэ хугасаа соо нилээд дуршэлтэй болонхой юм. Л. Д. Карбаиновай ашаар тус агрегат сүүдхэдэ 3 тонно хүрэтэр сэнтэй ногооной гурил мэшээглэгдээд хадагалагдана. Эндэ Надежда Новицкая, Пётр Пронин. «КУФ» агрегадта хүдэлдэг Павел Ямпольский, автомашинын жолоошод Иннокентий Холмогоров, Виктор Филиппов гэгшэд ажалдаа үльгэр жэшээ харуулна.

Партиин обкомой. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй. Министрнүүдэй Соведэй гаргаhан Хандалгатай эндэхин ехэ багагүй, үбгэн залуугүй, бултадаа тон hайнаар танилсажа. эгээл харюусалгатай кампанинуудай нэгэн — тэжээл бэлдэлгые богони болзорто. hайн шанартайгаар ургаhан ногоогоо хуряахаар тэмсэнэ. Гар хажуураар харгып хажуудахи далан. hубаг ханаабуудай шадархиие, ойн соорхойе, шугы бургааhанай забhараар сабшана.

Эндэ пенсионернүүд. гэрэй эзэн эхэнэрнүүд. hургуулиин үхибүүд хүдэлнэ.

Д. ДОРЖИЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Хориин район.

Дахинаа түрүүлбэ

Үнгэрэгшэ неделиин социалис мүрысөөнэй дүнгөөр Михаил Степанович Тугаринай хүтэлбэрилдэг Оймороой отделениин оньhожоруулагдамал үбhэшэдэй звено түрүүлжэ гараба. 7 хоногой туршада тэдэнэр 1345 центнер hайн шанартай үбhэ соможо, совхоздоо тушаагаа. Бүхы дээрээ 2000 центнер үбhэ тюк болгон уяжа. малай фермэнүүдтэ абаашаhан байна.

Морин ба гар хажуурай звенонуудай дундаhаа Владимир Иванович Вторушинай даадаг коллектив 250 центнер үбhэ hүрилжэ, нэгэдэхи hуурида гараа. Олтирог болон арал дээрэ хүдэлдэг Николай Александрович Пуховскойн звено 265 центнер бүдүүн тэжээл бэлдэбэ.

Манай ажахыда шэмэтэ тэжээл бэлдэхэ хүдэлмэри эршэтэйгээр ябуулагдана. Совхозой бүхы отделенинүүд силос хуряадаг комбайнуудаа хүдэлгэжэ эхилэнхэй. Эндэ тракторист Владимир Митрофанович Сакуев 64 гектар сабшажа, 394 тонно шэмэтэ ногоо ашаа. Тэжээл шэрэлгэдэ районой «Госкомсельхозтехника» нэгэдэлэй жолоошон Геннадий Наделяев үдэрэйнгөө нормо үлүүлэн дүүргэнэ.

А. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ,
Кабанскын районой Оймороой совхозой рабочкомой түрүүлэгшэ.

ҮБҺЭШЭДЭЙ ЗВЕНОДО

БЭШҮҮР. Эндэхи «Полив» нэгэдэлэй механизаторнууд хэлсээ баталhан «Рассвет», XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудай ороохото болон тэжээлэй ургамалнуудай таригдаhан нилээд ехэ поли уhалжа дүүргэбэ. Эдэ ажахынуудай бүхыдөө 7 мянган гектарта нэмжыhэн тарялангай поли хабарhаа эхилээд, мүнөө болотор уhалагдажал байгаа. Зарим хүнгэн хүрьhэтэй гэхэ гү, али шэниисын, кукурузын, хүсы үбhэнэй таригдаhан поли таба дахин уhалагдаhан байна.

Мүнөө ажахынуудай тарилга ундалуулhан механизаторнууд дурсагдагша колхозуудта үбhэ тэжээл бэлэдхэжэ эхилбэ. Һүүлэй мэдээгээр «Полив» нэгэдэлэй 14 хүнhөө бүридэhэн үбhэшэдэй звено «Рассвет» колхоздо 36 гектар сабшалангай ургаса хуряажа байнад.

Эндэ үбhэ хуряахын хажуугаар силосэй ургамалнуудые сабшажа, шэмэтэй тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Силос дараха ажалда өөhэдынхидhөөнь гадна шефскэ туhаламжа үзүүлхээр ерэhэн коллективүүд горитойгоор хамhалсана. Тобшолбол, дурсагдагша ажахынуудта малай тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри улам үргэдэжэ байнхай.

В. БОРИСОВ.

ТҮНХЭНЭЙ РАЙОНДО

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түрүүшын жэлэй ороохо тарянай шэнэ ургасые богони болзорто, hайн шанартайгаар хуряажа абахын түлөө ехэхэн бэлэдхэл хээ. Байгша ондо колхозой шэнэ ургаса Тоорын, Зүүн-Мүрэнэй тоог дээрэ асарагдажа сэбэрлэгдэхэ юм. Тиимэhээ мүнөө эндэ ороохо таряа сэбэрлэхэ оньhон түхеэрэлгэнүүд заhабарилагдана. Мүн гушан тонныйн шэгнүүр тодхогдожо, элдэб оньhон түхеэрэлгэнүүдынь тааруулагдан hуулгагдана. Хурялгын хүдэлмэриин эхилхэдэ эндэ зургаан хүн хүдэлхэ юм.

Тарянай тоог дээрэхи машина, техникэ заhабарилгада долоон хүн хабаадуулагданхай.

* * *

Түнхэнэй совхоздо үбhэшэдэй 14 звено ажаллана. Һаяхан эндэ үбhэшэдэй мүрысөөнэй түрүүшын дүнгүүд согсологдоhон байна. Тиигэжэ hүүлэй дүнгөөр Шэмхын отделениин И. Шубинай хүтэлбэрилдэг звеновой гэшүүд эрхимлээ. Эдэнэр богонихон болзор соо 50 гектарай ногоо сабшажа, 18 гектарай үбhэ тармажа суглуулаа гэхэ гү, али 232 центнер үбhэ hүрилөө. Эрхимлэhэн звенодо дамжуулгын улаан вымпел, мүнгэн шан барюулагдаа.

Хоёрдохи hуурида Хужарай отделениин Ж. Батуевай звеногой үбhэшэд гараhан байна. Тус звено 40 гектарай ногоо сабшажа, 16 гектарай үбhэ тарман бухаллаа. Иигэжэ эндэхи үбhэшэд бүхыдөө 109 центнер гэхэ гү, али хүн бүхэнэй 14,9 центнер үбhэ hүрилжэ тушааhан байна.

Б. СЫРЕНОВ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

У К А З Ь А А

СОЦИАЛЬНА ТЭДХЭМЖЫН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИ БОЛОН ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БОЛОН АЛБА ХААГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Арбалахи табан жэлэй даабаринууд болон абаhан социалис уялгануудаа дүүргэхэдээ туйлаhан амжалтануудайнь түлөө шагнаха:

Буряадай АССР-hээ

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

Малкова Ираида Гавриловнае—арадай депутадуудай Хяагтын районно Соведэй гүйсэдкомой таhагые даагша.

«АЖАЛАЙ ГАБЪЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Глушкова Галина Никитичнае — Харадаггүйшүүлэй бүхэроссин бүлгэмэй Улаан-Үдын hуралсал-үйлэдбэриин предприятиин армагшан.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРЬАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Шелковников Иван Сергеевичые — Баян-Голой инвалид хүүгэдэй интернадай директор.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.

1981 оной июлиин 24.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

У К А З

НҮХЭР С. А. АЮРЖАНАЕВАДА БУРЯАДАЙ АССР-эй ХҮДӨӨ АЖАХЫН ГАБЬЯАТА МЕХАНИЗАТОР ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Хүдөө ажахые оньhожоруулгые хүгжөөлгэдэ ехэ хубитаяа оруулhанайнь түлөө Хэжэнгын совхозой механизатор, залуушуулые hурган хүмүүжүүлэгшэ **Аюржанаева** Сүнгэ Аюшеевнада **Буряадай АССР-эй габьяата механизатор** гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1981 оной августын 17.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

У К А З

НҮХЭР Н. К. ТОХОНТОЕВА, Г. Д. ЦЫБЫКТАРОВ, М. И. ПОПЛЕВИН ГЭГШЭДТЭ БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА ЭКОНОМИСТ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Финансово-экономическа хүдэлмэриин талаар габьяатай байhанайнь түлөө **Буряадай АССР-эй габьяата экономист** гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

Поплевин Михаил Иннокентьевичтэ —арадай депутадуудай Кабанскын районно Соведэй гүйсэдкомой финансова таhагые даагшын орлогшо—бюджедэй талаар инспекциин начальник.

Тохонтоева Надежда Константиновнада —Улаан-Үдын горгүйсэдкомой финансын таhагые даагшын орлогшо—гүрэнэй олзо доходой таhагай начальник.

Цыбыктаров Гомбо Дашинимаевичта—ахалагша экономист —Буряадай АССР-эй Финансын министерствын хүдөө ажахыда мүнгэ зөөри hомолхо таhагай начальнигай орлогшо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.

1981 оной августын 17.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

У К А З

НҮХЭД Г. С. ВИКУЛИНА, Т. В. МАГНИТОВА ГЭГШЭДЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Финансын органуудта удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр ажаллаhанайнь, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсаhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха:**

Викулина Галина Семёновнае — арадай депутадуудай Захааминай районно Соведэй гүйсэдкомой финансын таhагай ахамад бухгалтер.

Магнитова Тамара Валериановнае—Буряадай АССР-эй Финансын министерствын штатна таhагай ахалагша экономист.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ. Соведүүдэй байшан.
1981 оной августын 17.

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые дэлгүүлхын түлөө

АЖАЛАЙ ХҮСЭ АРЬБАДХАХА АРГА БОЛОМЖОНУУД

Партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүд дотор ажалай нөөсэнүүдые хэрэглэхэ, гамтайгаар хандаха асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагданхай. Мүн тиихэдэ энээнние экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбүүдтэй зохилдуулан таарулха гээшэ ажалай нөөсэнүүдые элирүүлхэ, тодорхойлхо хэрэгтэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлхэ байна.

Мүнөө үедэ ажалай нөөсэнүүдые хэрэглэлгын ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар партиин хараалhан хэмжээ ябуулганууд гансал совет экономикын hалбаран хүгжэхэ зорилгонуудтай нягта холбоотой байхаhаа гадна, мүн хүдэлмэриин хүсэтэй хүнүүдэй ниитын ажалда хэр зэргэ хабаадалсажа байhыень элн тодоор гэршэлжэ үгэнэ гээшэ. Энээнhээ уламжалан хэлэхэ болоо hаа, хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байhан арадай ажахые хүсэд хүрэхэ хүдэлмэриин хүсөөр хангаха хэрэгтэ нилээд хүндэ хүшэрхэн байдал тохёолдожо баатай болоод байна ха юм.

Имэ эрхэ байдалда ороод байхадаа үйлэдбэриин хүсэнүүдые хурдан түргэнөөр хүгжөөжэ, социальна байдал түйлахын тула ажалай нөөсэнүүдые элирүүлжэ, арадай ажахын эрилтэнүүдые гүйсэд хангаха гээшэ мүнөөдэрэй шухала, хойшолуулагдашагүй, үргэн ниитын эмхинүүдэй хабаадалгатайгаар шиидхэгдэхэ асуудал мүн.

Арбан нэгэдэхи табан жэл соо республикын арадай ажахые ажалай нөөсэнүүдээр хайшан гээд, ямар аргаар гүйсэд хангажа шадахабибди гэhэн асуудалда тобшохон харюу үгэхэ туршия. Арадай ажахын бүхы hалбаринуудта залуушуулые олоор эльгээхэ гээшэ нэгэдэхи тон шухала зорилгомнай болоно. Гэхэтэй хамта тон нарин нягтаар тоолоходо, тодорхойлжо үзэхэдэ, гансал залуушуул энэ «нүхэ бүглэхэ» шадахагүй байна бшуу. Ушар тиимэhээ республика дотор ажалай нөөсэнүүдые тон зүбөөр, түсэбэй ёhоор хубаарилан хаража үзэхэ гээшэ тон ехэ удха шанартай.

Промышленна предприятинүүдые, колхоз, совхозуудые кадрнуудаар хангахын тула арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада арадай ажахыда 60,4 мянган хүн эльгээгдэжэ, нютаг нютагта түбхинүүлэгдэхээр хараалагдана. Эдэ хэд бэ гэбэл, дунда hургуулинуудые дүүргэжэ байгаа залуушуул, элдэб шалтагаанаар саг зуура хүдэлхэеэ болиhон хүнүүд болоно. Хүдөө нютагуудта нүүжэ ошоhон хүнүүдтэ ажаhуудалай зохисотой эрхэ байдал олгохо, мэргэжэлээрнь таарылдаhан ажалаар хангаха гэхэ мэтэ эхин түрүүшын асуудалнууд зүб мүрөөр шиидхэгдэхэ ёhотой.

«1981—1985 онуудта мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые комплексноор хүгжөөхэ» тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталан абаhан тогтоолтой зохилдуулан, Ажалай талаар республиканска комитет болон тэрэнэй нютагай органууд энэ табан жэлэй хугасаа дотор шэнэ барилганууд 3 мянгаад хүнүүдые эльгээхээр түсэблэнэ. Гэхэ зуура ондоо область, хизаарнуудhаа нүүжэ ерэгшэдые хүндэтэйгөөр хүлеэн абахаhаа гадна, нютаг нютагhаа зоной ондоо тээшэ зөөжэ ошохые тоохо тэдэниие түбхинүүлхэ гээшэ кадрнуудай асуудал шиидхэлгын гол нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь болоно бшуу.

Нютагай ажахын болон ажалай талаар органууд республика дотороо нүүлгые hайнаар эмхидхэжэ, ажалай нөөсэнүүдые элирүүлхэдэ гол анхарал хандуулха үүргэтэй. Энээниие амжалтатай шиидхэхын тула урда тэнь тусхай договор байгуулаад, хүдэлжэ байhан зонуудай болзоройнь дүүрэхэ сагай эрэхэдэ тэдэнэйнь саашань hунааха, предприяти, колхоз, совхозуудтай үлэхые оролдохо ёhотойбди. Тиихэдэ Совет Армиин албанhаа табигдажа, ажабайдалай арюун харгыда гараhан байhан хүбүүдые нютагаа гаража түлөө байдал гарха бэшэ оролдолго гаргаха болонобди.

Республикынгаа арадай ажахые кадрнуудаар хангаха хэрэгтэмнай залуушуулай үнэтэ үүсхэл айхабтар ехээр нүлөөлнэ. Һүүлшын арбаад жэлэй туршада республикын промышленна предприятинуудта, колхоз болон совхозуудта комсомолой путёвкоор 12 мянган хүбүүд, басагад эльгээгдэжэ, амжалтатай ажаллажа байна. Мүнөө үеын асари ехэ барилга болохо БАМ-да хэдэн мянгаад залуушуулай хүдэлжэ байhаниинь элитэ.

Гэхэтэй хамта манда хүдэлхэеэ эрэhэн залуушуулые hургажархиулха, түбхинүүлхэ тээшээ элдэб дутагдалнууд дайралдана гэжэ хэлэхэ ёhотойбди. Ниитын уряае дэмжэжэ, залуу наhанай зали бадарулан, ажаллахаа эрмэлзэhэн хүбүүд, басагадые хани халуун, эсэгэ ёhоной анхарал хүрээлэн угтаад, тэдэнэртэ мэргэжэл олгохо, хүрэгтэ элсүүлхын тула имагтал бүгэдөөрөө оролдолго гаргабал, hайн кадрнуудтай болохо зэргэтэйбди.

Кадрнуудые нютагжуулхын, түбхинүүлхын тула гэр байра барина гээшэ тон шухала асуудал болоно. Тэсэд ямар гэрнүүдые, ямар түхэлэй хамтын байрануудые барина hаа таарамжатай гээшэб? Энээндэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй баталан абаhан тусхай тогтоол дотор элн тодо харюу үгтэнхэй: гостиницануудай түхэлөөр баригдаhан хамтын байрануудта залуушуул, мүн гэр бүлөөрөөшье ажаhуухада ехэл тааруулха түлөө олон хүн зоной дүй дүршэл, ажаллалта гэршэлнэ. Энэ хэрэгые наашань республикада үргэн дэлисэтэйгээр эрхилхэ ёhотойбди. Тиигэжэ зоной ажалда гараха, ондоо ажалда орохо зарим тэды усадхагдаха зэргэтэй.

Республика доторой нүүлгэ хадаа колхоз болон совхозуудые кадрнуудаар хангаха гэхэ гү, али хүдэлмэриин хүсэтэй хүнүүдые захинга хэрэгтэ шиидхэхэ үүргэ дүүргэхэ байhаниинь элитэ. Үнгэрэгшэ табан жэлэй туршада республикын колхоз, совхозуудта 4200 хүнhөө бүридhэн, 1100 бүлэ эльгээгдэнхэй. Гэхэ зуура хүдөөhөө hөөргөө бусаха ябадал дайралдаhаар. Имэ ушар ямар шалтагаанhаа дулдыданаб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, таарамжатай, зохид гэрнүүд үсөөнөөр баригдана. Хоёрдохёор, нүүжэ ерэгшэдтэ зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй ёhотой анхарал хандуулдаггүй, ажаhуудалай таарамжатай зохид эрхэ байдал олгодоггүй, мэргэжэлээрнь ажал үгэхэгүй гэхэ гү, али хүдөөгэй мэргэжэл шудалха ябадаллань туhа хүргэдэггүй дээрэhээнь зарим зон hөөргөө бусана бшуу.

Арбадахи табан жэлэй хугасаа дотор ажалда оруулагдаhан 56,7 мянган хүнэй 23868-иинь дунда hургуулинуудые дүүргэгшэд болоно. Энэмнай яhала ехэ хүсэн гээшэ. Тэрээн дээрэ үшөө нэгэ хэды тоонуудые нэмэхэдэ үлүү бэшэ гэжэ hанагдана. Үнгэрhэн табан жэлэй туршада хүдэлмэриин хүсэтэй 6,5 мянган пенсионернүүд ажалда хабаадуулагдаа. Энээнhээ уламжалан бодомжолходо, наhанайнгаа амаралтада гараhан хүнүүд ажалай нөөсэ схэдхэхэ хэрэгэй нэгэ түлхюурынь, хүшүүргэнь боложо үгэхэ байна. Тэдэнэй баян дүй дүршэл олоной, илангаяа залуушуулай шадабари болгожо шадаа hаа (болгохошье ёhотойбди), ажалай бүтээсын нилээд дээшэлхэ байhаниинь дамжаггүй.

Армиин албанhаа элдэб шалтагаанаар табигдажа, пенсидэ гараhан хүнүүдые зохисотой ажалаар хангаха гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай юм. Тэдэнэй баян дүй дүршэл, хүнтэй хүдэлжэ, хөөрэлдэжэ шададаг болоhон шадабариинь юунhээшье сэнтэй гээшэ. Имэл зомнай хүниие ударидажа, дахуулжа, бүхы асуудал зүб тээшэнь шиидхэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар hайн эрхэ нүхэсэл олгожо шадаха, hайн нүлөө үзүүлхэ байна бшуу. Тусхай ажаглалтын тодорхойлhоной ёhоор, пенсидэ гараhан ниидэ зоной 80 процентнь түрүүшын табан жэл соо хүдэлмэриин хүсэ шадал алдаагүй, харин 35—40 процентнь хуушанайнгаа мэргэжэлээр хүдэлжэ шадаха зандаа байhаниинь элирүүлэгдэнхэй.

1979 ондо дунда hургуулинуудые дүүргэжэ, арадай ажахыда эльгээгдэhэн 2320 үхибүүдэй 236 промышленна предприятинуудта, колхоз болон совхозуудта хэр зэргэ түбхинэhэн тухайнь ажалай талаар нютагай органуудай hонирхоходо, ехэл урма хухармаар байшаба. Тэдэнэй 12-дохи хүн бүхэниинь жэлшье хүдэлэнгүйгөөр ажалhаа гаража ошоhон байха юм. Имэ ушар юун дээрэhээ, ямар шалтагаанhаа тохёолдоо хаб? Нэгэдэхи гол шалтагааниинь, тусхай тогтоол үндэhөөр, залуу хүнүүдэй хүдэлмэришэдэй халаанай нормо доошолуулагдажа, зарим тэды хүнгэлэгэ хэгдэхэ ёhотой вад, энэ дүрим хазагайруулагдана. Бодоошье үзэхэ даа: ажалай ямаршье ёhо гурим мэдэхэгүй, үсэгэлээр hургуулиин партаhаа ходорhон залуу хүбүүд, басагад дүй дүршэлтэй болоhон хүнтэй яажа тэнсэжэ хүдэлхэтэйб? Хажуудахи нүхэрhөө ходо гээгдэжэ ябаhан шэнги болохоороо зарим hургуулиин hураhан, урмаа хухараад, сүхэрөөд, ажалаа хаяhаншье ябадал дайралдадаг. Хоёрдохёор, hургуулида hураа байха үедэе олоhон мэргэжэлөөрөө хүдэлhэн залуушуул тон үсөөн. Энэ юу гэшэ бэ? Эдэ шадабаринтай hургалгын хүмүүжүүлгын дутагдал дээрэhээ шалтагаалан мэргэжэлээр hонирхоогүй, тэдэнэй хүсэл эрмэлзэлые дэмжэнэгүй гээшэ.

Республикынгаа арадай ажахые хүсэд хүрэхэ кадрнуудаар хангаха гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ болоод байна. Юуб гэхэдэ, арбадахи табан жэлтэй сасуулбал, юрын дунда hургуули дүүргэжэ, ажалшадай бүлэдэ орохо хүбүүд, басагадай тоо энэ табан жэл соо таба дахин үсөөрхөөр багсаагдана. Тиимэ болохолоорнь хүнүүдые нютагжуулха, залуушуулые үйлэдбэри дээрэнь тогтонижоруулха, мэргэжэлыень дээшэлүүлжэ, ажалай үндэр бүтээсэ түйлаха бүхы эрхэ байдал олгохо гээшэ мүнөөдэрэй шухала зорилгонуудай нэгэн болоно.

Имагтал үмсынгөө ажал эрхилээд байдаг хүнүүдые, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые, студентнүүдые (амаралтынь үедэ), пенсионернүүдые олоор ниитын хүдэлмэридэ хабаадуулхын түлөө ойлгуулламжын хүдэлмэри ашаг үрэтэйгөөр, үргэн дэлисэтэйгээр ябуулбал, урагшаа дабшалта хэжэ шадахабди. Хубиингаа ажал эрхилжэ байhан 9000 хүнүүд, 21 мянган пенсионернүүд энэ табан жэлэй туршада ниитын ажалда хабаадахаар шадалтай, арга боломжотой гэжэ багсаагдана.

Гэртээ ажал хэхэ, хүсэд бэшэ үдэр, недели соо хүдэлхэ ябадал гуримшуулжа, эрхилжэ шадаа hаа, ажалай нөөсэнүүдые нилээд дээшэлүүлхэ аргатайбди. Энэ талаар манда халан абамаар дүй дүршэлшье бии, олон тоото жэшээнүүдшье бии. Тусхайлан хэлэхэ болоо hаа, 1977 онhоо 1980 он хүрэтэр республикын нютагай промышленностиин элдэб hалбаринуудта гэртээ хүдэлдэг хүн зоной тоо 39,8 процентээр дээшэлжэ, 2726 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөөд байна. Энэ хэрэгтэ капитальна ямаршье hомололго гаргашалагдаагүй бшуу.

Тиихэдэ амаралтынгаа үедэ барилгын отрядуудые эмхидхэжэ, арадай ажахыда студентнэрэй оруулhан ажалай хубитань угаа ехэ. Гансал арбадахи табан жэл соо тэдэнэр 7 миллиард түхэригэй хүдэлмэри хээ.

Эдэ бүгэдэ арадай ажахые саашадань hалбаруулан хүгжөөлгэдэ шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ. Гэбэшье ажалай ашаг үрэ, бүтээсэ дээшэлүүлхэ, журам hайжаруулха гээшэ амжалтын түлхюурнүүдэй нэгэн мүн. Мүн тиихэдэ кадрнуудые нютагжуулха, тогтонижоруулха хэрэгтэ үдэр бүриин анхарал хандуулха ябадал хадаа арадай ажахын шухала асуудалнуудай нэгэниинь болоно гээшэ.

А. ЧЕБУНИН,
Ажалай талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ.

ПАРТИЙНА hУРАЛСАЛЫ… ШАНАР hАЙНТАЙГААР, Ү… ЕХЭТЭЙГЭЭР ЯБУУЛХ…

Совет хүнүүд КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхын түлөө урма зоригтойгоор ажаллажа байна. Олон миллион хүнүүдэй үндэр дээдэ политическэ мэдэрэлынь, партиин хараалhан түсэбүүдые бэелүүлхэ гэhэн бата шиидхэбэринь патриотическа үүсхэлнүүдтэ, социалис мүрысөөнэй далайсада онсо хүсэтэйгөөр харагдана. Ажал хэрэгтээ зохёохы ёhоор, шэн зоригтойгоор хандалгын ульгэр жэшээ урдынхидаал адли коммунистнууд харуулна. Тэдэнэй үзэл сурталай талаар бата этигэлынь научна үзэл бодолой түгэс үндэhэ hуури дээрэ бүрилдэдэг дээрэhээ айхабтар ехэ зохёон байгуулхы хүсэтэй юм. Марксистско-ленинскэ теориин, партиин түүхэ болон политикын талаар коммунистнуудта эрдэм мэдэсэ олгохо хэрэгтэ партийна hуралсал ехэ үүргэ дүүргэдэг.

Коммунистнуудай политическэ hуралсал эмхидхэхэ талаар КПСС баян дүй дүршэлтэй болонхой. Урдань олдоhон бүхы hайн зүйлнүүдые батадхан үргэлжэлүүлхэ зуураа ороной дотоодын болон уласхоорондын байдалай хубилжа байгаа эрхэ байдалые хараада абан, парти болбол партийна hуралсалые саг үргэлжэ нарижуулан hайжаруулжа байдаг юм. КПСС-эй XXVI съезд коммунистнуудай марксистско-ленинскэ hуралсалай түрүү дүй дүршэлые үндэрөөр сэгнээ. Тиихэтэеэ хамта партийна hуралсалда бии байгаа нилээд ехэ дутагдалнуудые, тэрэнэй үрэ нүлөөе доошолуулдаг зүйлнүүдые зааhан байна. Съезд партийна hуралсал hайжаруулха гол шэглэлнүүдые тодорхойлоо, тэрэнэй шанар болон үрэ дүнгүүдые эрид дээшэлүүлхэ зорилго табяа.

Партийна hуралсалай гол зүйлынь хадаа тэрэнэй үрэ нүлөөнь болоно гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев КПСС-эй Центральна Комитедэй Тоосоото элидхэл дотор тэмдэглээд, иигэжэ хэлэhэн байна: «Олониитын ажал ябуулгатай партиин политикын ниилэлдэн холболдохыень, тиин В. И. Ленинэй үгөөр хэлэбэл, «коммунизм үнэхөөрөө ямар эрилтэнүүдые табинаб, тиимээр лэ ажал ябуулгаяа яажа эрхилхыень» партийна hуралсалай хүнүүдые hургадаг болохыень бидэнэр хүсэнэбди. Ондоогоор хэлэхэдэ, партиин суртал-теориин, политико-хүмүүжүүлгын, эмхидхэлэй болон ажахын хүдэлмэриие бодото дээрэнь нэгэн ниитэ болгохо тухай энэ дэ хэлэгдэнэ. Партийна hуралсалда хүнүүдэй ямараар хандадагынь үзэл сурталай, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг эдэбхитэдhээ түбхын түрүүндэ дулдыдаха байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ hэн. Партиин теори болон политикын шухала асуудалнуудые хамтаараа зүбшэжэ, бүгэдые hонирхуулжа байгаа асуудалнуудта харюу абахын, өөрынгөө сурталай-теоретическэ эрдэм мэдэсые дээшэлүүлхын тулада партийна hуралсалда эдэбхитэйгээр хабаадаха гэжэ хүнүүд өөhэдөө эрмэлзэн хүсэжэ байха ёhотой.

КПСС-эй ЦК-гай съездын шиидхэбэринүүдые, нүхэр Л. И. Брежневэй заабаринуудые хүтэлбэри болгон, «КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй ёhоор партийна hуралсал саашадань нарижуулан hайжаруулха тухай» тогтоол абаа. Тэрээн дотор съездын хараа заабаринууд хүгжөөгдэн тодорхойлогдонхой. Партийна hуралсал ажабайдалай эрилтэнүүдтэй, коммунис байгуулалтын шэнэ зорилгонуудтай гүйсэд тааралданагүй, ниитын политическэ болон үйлэдбэриин шухала зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэй hайнаар холбогдоногүй гэжэ КПСС-эй ЦК тэмдэглээ.

Партийна hуралсалай удха болон эмхидхэлыень хүгжэлтэ түгэс социализмын, дэлхэйн оршондохи үзэл сурталай тэмсэлэй эрилтэнүүдтэй, коммунистнуудай юрэнхы эрдэмэй болон политическэ бэлэдхэлэйнь дээшэлhэн хэмжээнтэй тааралдуулха хэдэн олон хэмжээнүүдые зохёон хараалаа. Партийна hуралсалые суртал, теориин талаар баяжуулха бүри шухала удха шанартай болгохо, тэрээнтэй зохилдуулан, эмхидхэлэйнь байгууламжые хубилгаха, пропагандистнуудые бэлэдхэлгые нилээд hайжаруулха, hуралсалай-методическа баазыень бэхижүүлхэ, партийна пропагандын олониитын түхэл янзые үргэдхэхэ гэжэ тогтоол дотор хэмжээнүүдээр хараалагдана.

Партийна hуралсалые саашадань нарижуулан hайжаруулха гээшэ КПСС-эй хүтэлбэрилхы үүргые улам дээшэлүүлхэ, партийна организацинуудай дайшалхы шадабариие батадхаха, совет арадай нэгэдэлые, партиие тойрон тэрэнэй бата жагсаалые бэхижүүлхэ шухала нүхэсэл мүн гэжэ Центральна Комитет тоолоно. КПСС-эй ЦК-гай заабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлгэ парти дотор политическэ гэгээрэл саашадань хүгжөөлгэдэ шэнэ шата болохо юм.

Партийна организацинуудай, үзэл сурталай кадрнуудай үмэнэ харюусалгатай шэнэ зорилгонууд табигдана. Тиин партиин хараа заабаринуудые хүдэлмэрилэгшэ бүхэн, коммунист бүхэн хэр гүнзэгыгөөр ойлгооб, тэрээнhээнь түс хүдэлмэриин амжалта дулдыдаха байна.

Партийна организацинуудта hуралсал ямараар эмхидхэгдэнхэйб гэжэ анхаралтайгаар шэнжэлжэ үзэхэ, hургуули болон семинарнуудые бүрилдүүлхэ, пропагандистнуудые шэлэн олохо, бэлэдхэхэ ябадалые боломжотойгоор шиидхэхэ, полит-hуралсалнуудые үнгэргэлгые улам hайжаруулха түшэе нэтэрүү шангаар оролдохо шухала.

Эдэ бүхы хүдэлмэри ябуулхадаа, партийна организацинууд урдаа ямар гол зорилго табиха ёhотойб гэхэдэ, хүнүүдэй hуралсалай үедэ олоhон эрдэм мэдэсэнь тэдэнэй сэдьхэлэйнь үзэл, мүн ажал ябуулгаяа эрхилхэ хүтэлбэринь болохо, гадна партийна hуралсал мүнөөнэй байдал зүбөөр ойлгожо, ерээдүйе hайнаар мэдэхэ хэрэгтэнь хүнүүдтэ туhалха, ушар ёhо мэдэнги, зохёохы ажалаараа ерээдүйе ойртуулха гэhэн эрмэлзэл түрүүлхэ, ленинскээр, коммунис ёhоор ажаhууха, ажаллаха ба тэмсэхыень тэдэниие hургаха ёhотой гэжэ хараада абаха хэрэгтэй. Партиин политическэ сэрэгшэ болохо коммунист бүхэн буржуазна үзэл сурталай арадта харша, хархис удхые, маоис номнолой Советскэ Союзда харша хорото удхые үндэhэ баримтатайгаар элишэлэн харуулха ёhотой. Харин тиихын тулада hуралсал эгээл гол шухала асуудалнуудта зорюулагдаха, мүн теори шудалалга үйлэдбэриин ба ниитын ажабайдалай асуудалнуудтай нягтаар холбогдохо, гадна хэшээлнүүд сог залитайгаар, халуун hонирхолтойгоор, эдэбхитэй онол арганууды хэрэглэн үнгэргэгдэхэ зэргэтэй.

Коммунистнууд марксистско-ленинскэ теориие бүридүүлhэн хубинуудые, К. Маркс, Ф. Энгельс, В. И. Ленинэй зохёолнуудые, партиин баатарлиг түүхые, КПСС-эй XXVI съездын документнүүдые, Л. И. Брежневэй, партиин бусад хүтэлбэрилэгшэдэй зохёолнуудые бүхы дээрэнь гүнзэгыгөөр шудалан үзэхэ ёhотой гэжэ партиин Центральна Комитет заагаа.

Манай парти марксизм-ленинизмын гүн гүнзэгы hанал бодолнуудта үндэhэлэн, мүнөө үеын ниитын байдалай эршэтэ орёо үйлэ хэрэгүүдые шэнжэлээ, дотоодын болон гадаадын хүгжэлтын хэдэн шэнэ теоретическэ асуудалнуудые ухаансараар тодорхойлон шэнжэлээ юм. Хүгжэлтэ түгэс социализмын концепци хадаа манай ороной коммунизм тээшэ дабшалтын замай мүнөөнэй үе шатые социально-философско талаhаань гүнзэгыгөөр тодорхойлон харуулhан зүйл болоно. Ажахые имагта тоо хэмжээндэ үндэhэлhэн онол аргаар эрхилхэеэ болижо, эршэ түгэс онол арганууддта ороноо эрид түргэнөөр хандуулха шухала гэжэ теоретическэ талаар үндэhэлэгдөө, обществын ажабайдалда научно-техническэ эрид хубилалтын ямар үүргэтэй байhан тухай, хүгжэлтэ түгэс социализмын шатада социально-ангиин илгаануудай үгы боложо байhан тухай, интернациональна болон социальна түүхэтэ нэгэдэл болгошо совет арадай бүрилдэжэ байhан тухай шухала зүйлнүүд дэбжүүлэгдээ. Соёл культура болон хүмүүжүүлгын үүргын улам ехэ удха шанартай боложо байhаниинь харуулагдаа. Парти тухай hургаал зохёохы ёhоор хүгжөөгдөө. Дэлхэйн революционно үйлэ хэрэгэй, эб найрамдал сахиха ба батадхаха тэмсэлэй асуудалнуудые шэнжэлэн тодорхойлгодо КПСС элитэ ехэ хубита оруулаа. Марксизм-ленинизмын теори хүгжөөлгэдэ КПСС-эй XXVI съезд айхабтар ехэ удха шанартай юм. Нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл, съездын шиидхэбэринүүд — зохёохы марксизм-ленинизмын документнүүд мүн.

Коммунизмын нангин дээдэ зорилгонуудые бэелүүлэн батадхахын түлөө тэмсэлэй түрүүшын зэргэнүүдтэ дабшахын тулада коммунист бүхэн марксистско-ленинскэ hургаал саг үргэлжэ шудалха ёhотой. Энэ зорилго дүүргэхэ шухала байhые, мүн коммунистнуудай юрэнхы эрдэмэй ба политическэ бэлэдхэлэй дээшэлhые хараада абажа, КПСС-эй ЦК партийна hуралсалай шэнэ байгууламжа баталан абаа гэбэл: залуу коммунистнуудай hургуулинууд, марксизм-ленинизмын үндэhэ hууриин hургуулинууд, научна коммунизмын hургуулинууд, партийно-ажахын эдэбхитэдэй hургуулинууд, теоретическэ ба методологическа семинарнууд, марксизм-ленинизмын университедүүд.

Һуралсалай шэнэ жэлдэ КПСС-эй XXVI съездын материалнуудые элдэб курснуудые шудалха ябадалтай тон нягта холбоотойгоор гүнзэгыгөөр саашадань үзэхэ хэрэгтэй болоно. Партийна комитедүүд, эхин организацинууд, политическэ гэгээрэлэй байшангууд болон кабинедүүд партийна hуралсалай шэнэ системэ бүрилдүүлхэ талаар мүнөө үедэ ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна. «Семинарнуудта хабаадагшадай тооё дан олошоруулангүй, hуралсалай, түбхын түрүүндэ коммунистнуудай hуралсалай шанарые эрид hайжаруулха шухала», — гэжэ Л. И. Брежнев хэлээ hэн. Мэргэжэл түгэс пропагандистнуудай бии байгаал hаань, hургуулинууд болон семинарнуудые байгуулха хэрэгтэй гэжэ Центральна Комитет онсолон тэмдэглэнэ.

Политическэ hуралсалай али нэгэн түхэл янзые дураараа шэлэхэ арга коммунистнуудта олгогдоно. Партийна организацинууд, пропагандистнууд энэ хэрэгтэнь тэдээндэ туhалха зэргэтэй. Һайн дураараа шэлэн олохо гэhэн гол ёhон хэлбэришэгүй шууд сахигдаха ёhотой гэжэ ЦК заана. Харин тиихын тулада коммунистнуудай ямар эрдэмтэйень, ямар юумээр hонирходогыень, мүн мэргэжэлэйнь онсо өөрсэ зүйлые тон анхаралтайгаар хараада абаха хэрэгтэй. Энэ тэрэ hургуулинуудта хүнүүдые олоорнь, ёhо түшүүлэн «коруулжархижа» болохогүй.

Залуу коммунистнуудай hургуулинуудта партиин гэшүүндэ кандидадууд болон КПСС-эй гэшүүндэ абтаhан хүнүүд hураха, тиин тэдэнэр КПСС-эй Устав, партиин программна документнүүдые, партийна байгуулалтын үндэhэ hуури шудалан үзэхэ ёhотой. Иимэ hургуулинууд гол түлэб партиин райкомууд болон горкомуудай дэргэдэ, харин шухала болоо hаань, томо партийна организацинуудай дэргэдэ эмхидхэгдэнэ. Тэдэнэй hуралсалай программань хоёр жэлэй болзортой. Эдэ hургуулинуудта хүдэлхыень партийна хүдэлмэрилэгшэдые хабаадуулдаг партийна организацинууд зүб юумэ хэнэ. Дунда эрдэмгүй залуу коммунистнуудта дунда hургуули дүүргэхыень дурадхагдана.

Марксизм-ленинизмын үндэhэ hууриин hургуулинууд ехэнхидээ дунда эрдэмтэй коммунистнуудта зорюулагданхай. Тэндэ тэдэнэр КПСС-эй түүхээр, философёор, политическэ экономёор, научна коммунизмаар, КПСС-эй экономическа болон социальна политикаар, коммунис гурим заншалаар, научна атеизмээр бүхэли курснуудые шудалан үзэхэ аргатай байха.

Научна коммунизмын hургуулинууд партийна hуралсалда түрүүшынхиеэ байгуулагдаба. Коммунис байгуулалтын тогтон мандалгын, дэлхэйн революционно үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтын шухала асуудалнуудые шудалан үзэхэ гээшэ эдэ hургуулинуудай зорилго болоно. Дээдэ ба тусхай дунда эрдэмтэй коммунистнууд хүгжэлтэ түгэс социализмаар, КПСС-эй түүхэтэ дүй дүршэлөөр, партиин экономическа политикаар, ажахы эрхилэлгые hайжаруулгаар, КПСС-эй үзэл сурталай хүдэлмэриин шухала асуудалнуудаар, социализмын дэлхэйн байгуулалтаар, уласхоорондын коммунис, хүдэлмэришэнэй болон национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөгөөр олон шухала асуудал табигдаhан курснуудые шудалан үзэхэ юм. Олон хүн эдэ hургуулинуудта hурахые хүсэхэ бэзэ. Тиимэhээ тэдэниие бүрилдүүлхэ, пропагандистнуудые шэлэн олохо хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаха зэргэтэй.

Партийно-ажахын эдэбхитэдэй hургуулинуудай зорилгонь ямар бэ гэхэдэ, мүнөө үеын экономическа болон со…
асуудалнуудые шэнжэлэ…
арганууды, партийна ху…
риин, эмхидхэлэй болон
хын ябуулгын научна о…
ганууды, хүнүүдые хүм…
гэдэ комплексно ёhоор …
ха ёhые шудалха арга б…
коммунист - хүтэлбэри…
олгохо хэрэг болоно.
эдэ hургуулинууд зарим
нуудта ажахын хүдэл…
үдэр бүриин асууда…
хэлсэхэ юрын лэ сур…
болошодог гэжэ дүй …
харуулна. Гэхэтэй хам…
hургуулинууд марксист…
нинскэ теори болон КП…
политикын, экономическ…
гуулалтын теори болон …
байдалай, суртал-хүм…
гын хүдэлмэриин талаар …
мэдэсээ гүнзэгырүү…
шагнагшадта туhалха ү…
ха юм.

Первоисточнигуудые …
даагаад шудалхатаа …
тэдэнэр семинарска …
нүүд дээрэ асууда…
хамтаараал зүбшэн …
ёhотой. «В. И. Ленин, …
арьбалалга болон алм…
хай» гэhэн курс, КПСС-э…
хидхэлэй-партийна болон …
сурталай хүдэлмэриин ш…
асуудалнуудые hуралсал…
нэ жэлдэ эдэ hургуули…
hурагшад шудалан үзэх…

Партиин горкомууд …
райкомуудай дэргэдэ үзэл …
талай хүдэлмэриин эдэ…
дэй hургуулинууд мүн л…
гуулагдахань. Эхин парт…
организацинуудай секр…
нарай орлогшод, үзэл с…
лай эмхи зургаануудай х…
мэрилэгшэд, политинформ…
нууд, агитколлективүүдай …
тэлбэрилэгшэд тэдэ hург…
нуудта үзэл сурталай, пол…
ко-хүмүүжүүлгын хүдэлм…
теори ба онол арганууды …
далха байна.

**Теоретическэ болон м…
дологическа семинарнууд …**
шадаа хүгжөөгдэхэ. Эрдэм…
мэргэжэлтэд, партийна хү…
мэрилэгшэд ба эдэбхитэ…
дээндэ хабаададаг. Сем…
нууд хадаа совет интелл…
циин политическэ, фило…
ско болон экономическ…
лэдхэлые hайжаруулха, …
сурталайнь хэмжээе, мэрг…
шадабариень болон н…
эдэбхиень дээшэлүүлхэ, ш…
шадые коммунис ёhоор …
мүүжүүлгэдэ тэрэниие …
нөөр хабаадуулгада туhа…
лохо ёhотой.

Бэеэ даагаад политич…
гэгээрэлээ дээшэлүүлхэ, …
даагаад номуудые шуд…
үзэхэ шухала байhан …
тогтоол дотор тусхайла…
лэгдэнэ. Коммунистнууда…
хы политическэ hуралс…
энээнгүйгөөр горитой ехээр h…
жаруулхын аргагүй. Үндэр h…
бэлэдхэлтэй эрдэмтэд, мэр…
жэлтэд болон бусад ком…
нистнууд марксизм-ленин…
мын теориин асуудалну…
тэрэнэй үг зохёолнуудые …
биин түсэбэй ёhоор бэеэ д…
гаад шудалан үзэхэ ёhотой …
hэн асуудал КПСС-эй ЦК …
бина. Ажал хүдэлмэр…
имэээр эмхидхэгдэхэдэ, т…
ретическэ болон методол…
ческа семинарнууд гол ш…
ла асуудалнуудые хамтаар…
зүбшэн хэлсэхэ, тэдээндэ …
баадагшадта туhаламжа үз…
хэ, тэрэшэлэн тэдэниие ш…
шалгажа байха арга эдэ…
боложо үгэнэ бшуу.

Марксистско-ленинскэ т…
риин шухала асуудалнууд…
тусхайлбал, социалис р…
ци, социализм болон ком…
низм байгуулга, совет пат…
тизм болон пролетарска и…
тернационализм, социалис д…
мократи, политическэ бай…
лалта, КПСС-эй гадаадын п…
литика, коммунис хүмүүж…
гын теори ба бодото бай…
национальна харилсаан, д…
хэйн оршондохи үзэл сур…
лай тэмсэл тухай, мүн парти…
на байгуулалтын, социальн…
үйлэ хэрэгүүдые научна ёh…
хүтэлбэрилгын асуудалнууд…
коммунистнууд КПСС-эй XXV…
съездын документнүүдтэй …
бон, теоретическэ семинар…
нууд дээрэ зүбшэн хэлс…
байна. Коммунис байгуула…
тын шухала асуудалнуудые з…
шэн хэлсэхэдэ, научно-техни…
ческэ эрид хубилалтын эк…
номическа талань, мүн а…
малта, химгадалгын асууда…
нууд ехэ hуури эзэлхэ зэр…
тэй.

[Үргэлжэлэлынь хожом гараха].

Тарлан ажал эрхилдэг «Гигант» совхоз тарилгынгаа талмайе зүбөөр хэрэглэлэнэй, ороohото ургамалнуудай үндэр байн ургаса үгэдэг шэнэ сортнуудые нэбтэрүүлhэнэй ашаар ургасынгаа гарасые дээшэлүүлжэ шадаhан байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ энэ совхоз таряалангайнгаа гектар бүриhээ 38—40 центнер намарай шэниисэ хуряажа абаа. Энэнь совхоздо абаhан уялгануудаа дүүргэхэ, гүрэндэ 52 мянган тонно ороohо худалдаха арга олгохо болоно.

Комсомолец Владимир Тимонин (зураг дээрэ баруун гарhаа) совхозой дүрбэдэхи отделениин комбайнернуудай мүрысөөндэ илажа гараhан байна. Тэрэнэй hайн дүнгүүд дээрэ партиин Сальска горкомой бюрогой амаршалгын телеграмма ерэбэ. Комбайнерые ажалдань амжалтаар совхозой парткомой секретарь А. М. Дубинкий, Владимирай hамган Зинаида басагантайгаа амаршалаа.

ТАСС-ай фотохронико.

ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭХИ ГАБШАГАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ОРЕНБУРГ. Оренбургын ажахынуудта ороohо жэгдэ хуряажа эхилээ. Областиин урда районуудай бүлэг механизаторнууд туhалхые ерэнхэй.

«Эхэ орондоо ороohо таряа ехээр тушаае» гэhэн үүсхэл «Брацлавский» совхозой коллектив гаргаhан байна. Адамовска, Светлинскэ, Домбаровска болон бусад районуудай совхозууд ургамалнуудай ургаса хуряажа эхилээ. Ашаглагдаhан шэнэ газар дээрэ бүхэдөө 1 миллион шахуу гектар ороohо ургамалнууд хуряагдаха юм.

КРАСНОЯРСК. Мүнөө жэлэй ургаса хуряалгын үедэ ганса ороohо бэшэ, мүн бүхы hолоомые хуряаха гэжэ энэ таряашад шиидэнхэй. Июль hарада хуурай халуун гантай байгаа, мүнөө хура бороо hабалгажа ороно. Харин метеорологуудай барагламжаар hарада саhан ороходоо болохо юм ха. Хуряалгын болзор бага. Тиимэhээ таряашад тэрэниие бүри аша үрэтэйгөөр хэрэглэхые оролдоно. 2200 гаран мянган гектар ороohоной поли хуряалга зөөлгын 900 комплекс болон отрядуудай хоорондо хубаагданхай.

УЛЬЯНОВСК. Энэ таряашад нэдондонойхиhоо хоёр дахин ехэ талмай дээрэ намарай ургамалнуудые таряна болоно. Олохон ажахынууд тарилга хэжэ эхилээ. Радищевска районой «Сызранский» совхозой механизаторнууд эршэмтэйгээр хүдэлнэ. Эндэ 7 мянган гектар талмайе тарилгатай. Механизаторнууд А. Катышев ба В. Кучеров үдэр соо 60 гектар тарилга хэжэ, хоёр нормо дүүргэнэ.

ВОЛГОГРАД. Волгоградска областьдо кукурузэ хуряажа захалаа. Тусхай шэглэлтэй звенонууд уhалагдадагшье, уhалагдадаггүй газар дээрэ силос болгогдоhон кукурузын баян ургаса ургуулаа юм. Калачевскэ районой хүдэлмэри таhалдалгүйгөөр ябуулагдана. Ажахынуудта 25 отрядта силос хуряадаг бүхы комбайн ба тэрэгнүүдтэй 250 гаран машина болон трактор нэгэдүүлэгдэнхэй. Агрегатуудай нэгэнэйнь 35 дээрэ hаа, тэрэнэй ороодо комбайн отряд бүхэндэ бии юм. Энэнь техникэ хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ арга олгоно.

РИГЭ. Латвиин таряашад таряанай үрэлгэ хүрэнгэ бэлэдхэжэ түтэсхэбэ. Белогоор баян ногооной үрэhэн урдынхиhаа ехээр хуряагдаа. Хатаалгын ажахые үргэдхэhэниинь, ургасые хадагалалгада түргөөр бэлэдхэхэ арга олдоо. Олохон колхоз, совхозуудта сэбэрлэлгын оньhоножуулагдамал пунктнууд хүдэлжэ эхилээ.

УФА. Башкирай таряашад намарай шаар эршэмтэйгээр хахална. Хуряагдаhан талмайн хахадхаа үлүүнь — 500 мянган гектар эрхэ жэлэй ургасада бэлэн болгогдоод байна.

КИРОВ. Областиин дотор ургаса хуряалга түргэн дүүргэхэ абуулагдана. Ороohо таряанай хахадhаа ехэнхинь хуряагдаа. Поли дээрэ 8 мянга гаран комбайн хүдэлнэ. Энэнь нэдондо жэлэйхиhээ 300 машинаар олон болоно. Ороohо ба hолоомые гээлтэ хоролтодо оруулхагүйн тула, хуряалгын агрегадууд таряа доогуур сэб шахаар тааруулан табигдахай. Олонхи комбайнууд хуряалга-зөөлгын комплекснуудые болон звенонуудые бүридхэнхэй. Тиигэжэ «Вятка-2» гэhэн шэнэ комбайнууд арга олгоо.

Областиин таряашад намарай ургамалнуудай тарилга 600 мянган гектар талмайда үргэдхэнэ. Нютагай селекциин «Вятка-2» гээд таряа горитой талмайда тарилха юм. Механизаторнууд hайнаар бэлдэгдэhэн поли дээрэ тарилга хэнэ.

(ТАСС).

Уран бэлиг — арадай баялиг

Гүрэнэй Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическа театрай актриса — республикын арадай артистка Нина Гармаевна Токуреновада Буряадай АССР-эй арадай артистын үндэр нэрэ зэргэ һаяхан олгогдобо. Энэ ушартайнь дашарамдуулан, Н. Г. Токуреноватай манай корреспондент уулзажа, артистын зохёохы ажал тухай хөөрэлдөөе уншагшадай анхаралда дурадхана.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

УРМА ЗОРИГЫЕНЬ БАДАРУУЛАН...

— … Нина Гармаевна, өөрын … театрта хэгдэһэн түрүү… алхамууд тухайда, … түрүүшын багша… хүмүүжүүлэгшэд … багшадтаа хөөрэжэ …

— … зааханһаа, ухибүүн … хойшо театрай ар… болохо хүсэлэнтэй … Тиихэдэ Орлигой … һургуулида һуража … уран һайханай ха… хабаададаг байһан … 1961 ондо энэ … дүүргээд, Зүүн … гүрэнэй соелой ин… орожо, РСФСР-эй … АССР-эй искус… габьяата ажал ябуу… Николай Ефремович … хүтэлбэрилдэг курс… театрай теориие … байнаб. Институт … гээ һүүлээр, нэгэ … соо Барханай … режиссёроор … Тэрэнэй удаа … нэрэмжэтэ бу… театрта уриг… болотороо эндээ … байнаб.

… минии түрүүшын … актриса болохо … эхин шатада туһалжа, харгыем зүбөөр ойлгуулжа зааһан багшанар гэхэдэ, РСФСР-эй арадай артист Владимир Константинович Халматов, РСФСР-эй габьяата артистка Юлия Павловна Шангина гэгшэд болонол даа. Тэдэнэр олон артистын һурган хүмүүжүүлэгшэд гэжэ тоологдодог байха.

— Өөрынгөө театрта наадаһан түрүүшын роль, мүн мартагдашагүйгөөр хадуугдаһан бусад рольнууд тухайдаа юун гэжэ һананат?

— Буряадаймнай литературын үндэһэ һуури табигша, мэдээжэ уран зохёолшо Хоца Намсараевай романаар найруулагдан табигдаһан «Сэрэмпэл» гэжэ зүжэгтэ Должодой образ харуулһан байгааб.

Тиигээд энэ ролие минии түрүүшын роль гэжэ тоолодогби.

Хальмагай республикын драматург Алексей Балакаевай «Эхын зүрхэн» гэһэн зүжэгтэ эльбэшэн эхэнэр Шарка гэгшын образ намда ехэ һайшаагдаа һэн. Юундэб гэхэдэ, энэ рольдо наадахадаа, хатарай, дуунай техникэ, ондоошье шадабарие хэрэглэхэ эрилтэ табигдаа бшуу. Тиигээд энэ гүйсэдхэһэн ролиием минии зохёохы ажалайм амжалта гэжэ тэмдэглэн, харагшад, шүүмжэлэгшэд үндэрөөр сэгнээ бэлэй.

Классическа зохёолнуудһаа наадаһан, мартагдашагүй рольнуудые дурдан хэлэбэл, Шекспирэй «Арбан хоёрдохи һүни» гэжэ зүжэгһөө Оливия, Максим Горькиин «Һүүлшын хида» соохоо Люба болоно.

Һүүлэй жэлнүүдтэ наадаһан национальна репертуарай зүжэгүүдэй образууд мүн лэ дүтэ шэнги үзэгдэнэ. Ардан Ангархаевай «Алтан бэһэлиг» гэжэ зүжэгтэ мүнөө үеын эхэнэрэй — Хорлын, Н. Дамдиновай «Декабристын бэһэлиг» соо Любовь Ивановна Степовая гэгшэдэй образууд болоно. Монголой драматург Ч. Чимидэй «Буурал аба» гэжэ зүжэгтэ өөрсэ янзын абари зантай Цырма эхын образ гаргаһан байнаб.

— Рольнуудтаа һайнаар наадахын тула актёр хүндэ юун гол шухалаб? Зохёохы ажалда, уран бэлигэй хүгжэлтэдэ юун туһалха болоноб?

— Геройнгоо сэдьхэлэй байдалые удхалан харуулжа, доторойнь байдалтай ниилэн, өөрынгөө психо-физическэ шадабарие зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ артистнуудта гол шухала юумэн болоно.

Гэхэ зуура артист бүхэн олон ондоо жанрай зүжэгүүдтэ наадажа, элдэб һонин образуудтай танилсажа байгаал һаа, бэлигынь улам мүлиржэ, артист саашадаа ургажал байха гэжэ һанагшаб. Жэшээлхэдэ, Николай Мирошниченкын «Һэргэн хүгжэлтэ» гэһэн зүжэг соо Ванда Александровна Смелянскаягай рольдо наадахадаа, шуһа мяхаараа тон лэ албан хойрог хүн байһыень харуулха гэжэ оролдоһон байнаб.

— Актёрой болбосоролгодо, тэрэнэй бэлиг шадабариин хүгжэлтэдэ актёр найруулан табигша хоёрой хоорондохи харилсаан ямар байха зэргэтэйб?

— Актёрой бэлиг шадабарие хүгжөөхэ хэрэгтэ олон юумэ режиссёрһоо дулдыдадаг ааб даа. Бэе бэедээ найданги этигэл байгуулжа, нэгэ адли бодолдо абтан, зүжэгэй гол удхые элирүүлэн, һонирхолтой, элдэб янзын хүдэлмэри үүсхэн, актёр режиссёр хоёр харилсаагаа байгуулха ёһотойл даа.

— Мүн зунай үеын заншалта гастрольнууд тухай хөөрэжэ үгыт.

— Энэ зун хоёр һарын туршада Агын автономито округто айлшалан ябажа ерээбди. Бата-Мүнхэ Пурбуевай «Талын басаган», Шираб-Нимбу Цыденжаповай «Нангин сэдьхэл» гэһэн зүжэгүүдые хүдөөгэй ажалшадай анхаралда дурадхаһан байнабди. Актёрой зохёохы ажалые саашадань эршэдүүлхэ хэрэгтэ хүдөөгэй ажалшадтай, хүтэлбэрилэгшэдтэй үнгэргэгдэһэн уулзалганууд туһалдаг гээшэ. Тиимэһээ бидэ наадаһан зүжэгэйнгөө геройнуудтай бодото дээрээ уулзажа, зохёохы замдаа хүсэ шадал нэмэн, саашадаа бүри амжалтатайгаар ажаллаха хүсэлэнтэй болоһобди.

— Ямар зүжэгүүдтэ хабаадаһаа хүсэдэгтэйт! Ерээдүйнгөө түсэбүүд тухай хэлэжэ үгыт.

— Александр Вампиловай, Мустай Каримай, Чингиз Айтматовай зохёолнуудаар табигдаһан зүжэгүүдтэ дуратайгаар хабаадахаяа хүсэдэгби. Юундэб гэхэдэ, эдэ зүжэгүүд соо хүнэй гүн сэдьхэлэй байдал үргэнөөр харуулагдадаг гээшэ ааб даа. Тиигээдшье һайн репертуар хадаа театрай, мүн артистын ажабайдал мүн гэжэ мэдээжэ ха юм.

Түрэл театрайнгаа 50 жэлэй ойе угтуулан, мүнөө үеыншье, классическашье зүжэгүүд харагшадта, олониитын анхаралда дурадхагдаха байха. Гэбэшье ямар зүжэгүүдтэ хабаадаха байһанаа би эртээнһээ хэлэхэ аргагүй байнаб. Зүгөөр Эхэ оронойнгоо хүртөөһэн нэрэ зэргые хүндэтэйгөөр хүлеэн абаад, өөртөө бүри ехэ эрилтэнүүдые табижа, ехэшье, багашье рольнуудта наадахадаа харагшадайнгаа урма зоригые хухалхагүй гэжэ оролдоно бэзэб...

Хөөрэлдөөнэйнгөө түгэсхэлдэ Н. Г. Токуреновада зохёохы ажалдань амжалта хүсэбэбди. Артистка ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Театрай уран һайханай соведэй гэшүүн, партийна бюрогой секретариин орлогшо юм.

«Арадай» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргээ алдаршуулан, һонирхолтой шэнэ рольнуудта наадажа, Н. Г. Токуренова олон тоото харагшадаа баясуулха байха гэжэ этигэнэбди.
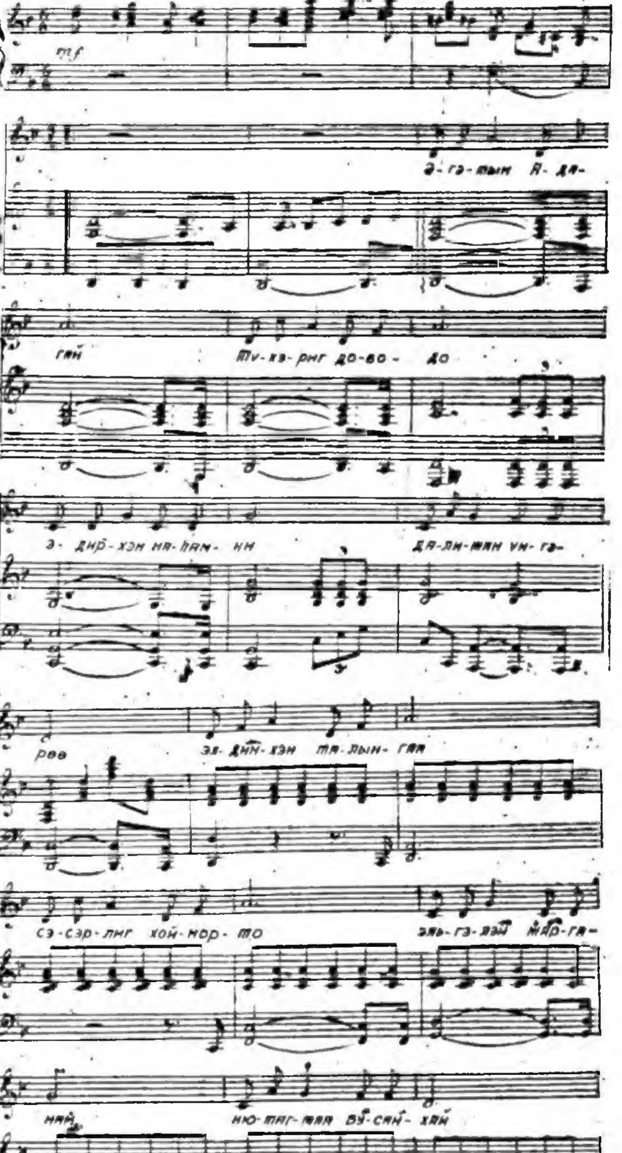
Б. ДЫМБРЫЛОВА
энэ хөөрэлдөөе бэшэжэ абаба.
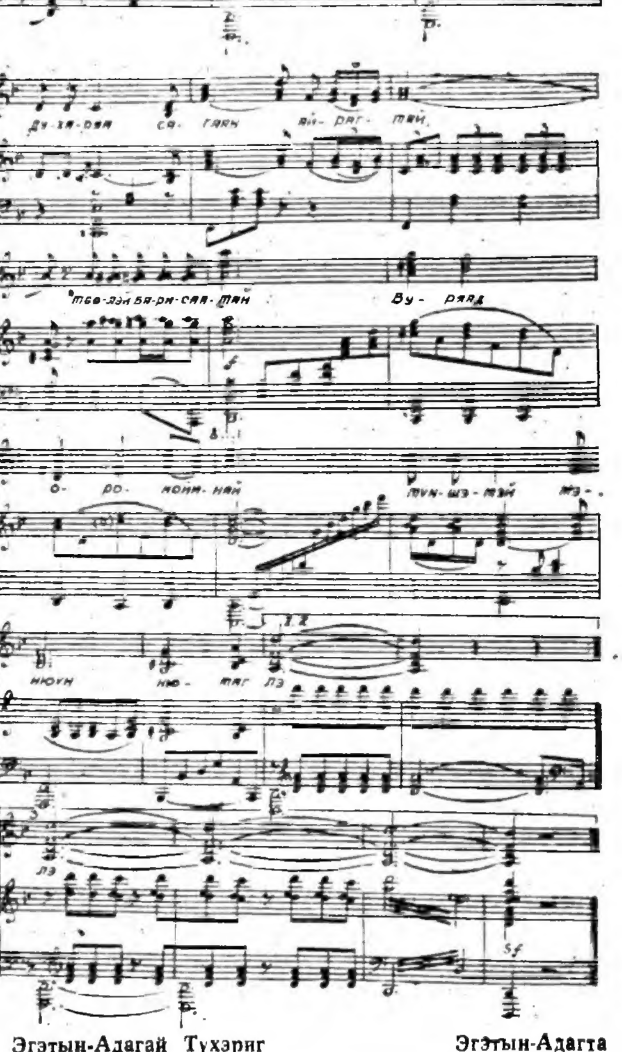
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Буряадай АССР-эй арадай артистка Н. Токуренова. 2. Ш-Н. Цыденжаповай «Сагаан Сэсэн» гэжэ зүжэгһөө хэһэг.

ЭГЭТЫН-АДАГ

Хүгжэмынь Б. Цырендашиевай, Үгэнь Ц. Дондогойн

Ярангүйгөөр, ялагалан.

Эгэтын-Адагай Түхэриг дободо
Эдирхэн наһамни далижан үнгэрөө.
Элдихэн талынгаа сэсэглиг хойморто
Эльгэлэн жарганам нютагтаа бусанхай.
Дабталга:
Дууша басагадтай, шамбай хүбүүдтэй,
Духаряа сагаан айрагтай,
Төөлэй барисатай
Буряад ороноймнай
Түншэтэй тэнюун нютаг лэ.
Барандаа суутайхан Эгэтын-Адагта
Балшархан наһанайм үдэрнүүд һанагдаа.
Баянхан Яруунын сэсэглиг талада
Баяртай хүүгэдэй шуянда дашуурнам.
Дабталга.
Улаалзайн гүрбэһэн Эгэтын-Адагта
Уладхан зонойнгоо жаргалдань урматайб.
Угаймнай домогто Түхэриг дободо
Улаанхан коммунын угые залганхайб.
Дабталга.

ГОЁ ҺАЙХАНДА ДУРЛАДАГ ҺАА

М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научна библиотекэдэ искусствын таһаг эмхидхэгдэнхэй. Һаяхан тэндэ искусствын асуудалаар бэшэгдэһэн шэнэ номууд ба грампластинканууд оробо. Тэдэнэй эгээл һонирхолтойнуудыень залуу уншагшадта дурадханабди. «Залуушуулда театр тухай» (М., «Искусство» хэблэл, 1980) гэһэн М. Вайнштейнэй ном театрта дуратайшуулда зорюулагданхай. Г. Товстоноговой, Е. Лебедевэй, С. Юрскиин, А. Демидовагай, В. Золотухинай, Ю. Яковлевай, А. Папановай болон театрай мэдээжэ бусад ажал ябуулагшадай мэдээсэлнүүдые автор ном соогоо хэрэглэнэ. Актёрнуудай бодолнууд, хүсэлнүүд, хэлэн, харагшадтай харилсаан, образ зохёолго тухай тэдэнэр хөөрэлдөөнүүд соогоо бодомжолно.

Мэдээжэ артист, Москвагай «Ромэн» гэжэ театрай режиссер Н. Сличенко гэгшын ном «Искусствын мастернууд—залуушуулда» гэһэн серидэ хэблэгдээ. «Родился я в таборе» (М., «Молодая гвардия», 1980) гэжэ тэрэ номынь нэрлэгдэнхэй юм. Зохёохы ажалай эрмэлзэлээр, тэрээн тухай бодолнуудаар халиһан сэдьхэлэйнгээ байдалтай бидэнние тэрэ танилсуулан, өөрынгөө арадай хуби заяан тухай, мүн хайшан гээд совет арадуудай бүлэ соо жаргалаа олоһон тухайда, цыган арадай искусствын хүгжэн һалбарһан, эрэлхэг зоригоор хатуужаһан тухайда автор ном соогоо хөөрэнэ. Үндэр хэмжээнэй искусствын байгуулалтын хүндэшэг үе ба түрэлхиин бэлигэй мүлирһэн тухай Н. Сличенко үлүү үгэгүйгөөр даруугаар домоглоно.

Англиин гайхамшагта актриса Вивиен Ли (1913—1967) гэгшын намтар ба зохёохы ажал тухай В. А. Утиловай «Вивиен Ли» (М., «Искусство» хэблэл, 1980) гэһэн ном соо һонёор хөөрэгдэнэ. Актрисын намтартай танилсуулан хөөрэхэдөө, имагтал Англиин һүүлшын романтическа актриса бэшэ, мүн XX зуун жэлэй хоёрдохи хубиин Баруун Европодо искусствын психологическа һургуулиин түлөөлэгшэ байһан юм гэжэ автор мэдүүлнэ. Тэрэнэй наадаһан рольнууд үндэрөөр сэгнэгдэдэг байгаа. В. Ли олон рольнуудые кинодо наадаа юм. Тэрэнэй хабаадалгатайгаар буулгагдаһан «Леди Гамильтон», «Ватерлоо хүүргэ», «Һалхинда туугдан арилашад» гэһэн фильмүүд киногой түүхэдэ онсо һуури эзэлдэг. «Искусствада зорюулагдаһан наһан» гэһэн серидэ энэ ном барлагдаба.

«Яков Зак» (М., «Советский композитор» хэблэл, 1980) гэһэн суглуулбарие хүгжэм, дуунда дуратай залуушуул һонирхохо байха. Совет хүгжэмшэдэй болбосорол, алибаа хүгжэмые гүйсэдхэхэ онол шадабари дэлхэй дээрэ үндэрөөр сэгнэгдэдэг юм. Пианино дээрэ наадалгын онол аргые байгуулагшадай, хүгжэмэй гайхамшагта ажал ябуулагшадай нэгэн, СССР-эй арадай артист, Москвагай консерваториин профессор Я. И. Зак (1913—1976) тухай энэ ном соо хэлэгдэнэ. Мүн эндэ гайхамшагта хүгжэмшын эгээл эрхим статьянуудынь, нүхэдэйнь, тэрээнтэй хамта хүдэлһэн хүнүүдэй, һурагшадайнь дурдалганууд үгтэнхэй.

Агууехэ уран зурааша А. Г. Венециановай түрэһөөр 200 жэлэй ойдо зорюулагдаһан альбом (Л., «Художник» хэблэл, 1980) гаргагдаа. Тус альбомой автор Г. К. Леонтьева юм. Уран зурааша Венециановай хуби заяантай автор уншагшадые танилсуулна. Ородой уран зурагай искусствада түрүүшынхиеэ Венецианов юрын хүнүүдые уран зурагайнгаа гол геройнууд болгоо ха юм. Тэрэнэй бүтээлнүүдэй гүн удхые, түрүү бодолые тэрэ үеын шүүмжэлэгшэд ойлгоогүй бшуу. Гэбэшье уран зураашын ажаһууха үедэ тэдэ шүүмжэлэгшэд тэрэнииe хооһоор магтадаг байгаа. Уран зураашын бүтээлнүүдые сһотойгоор сэгнэхын орондо тиигэжэ магтадаг байгаа юм. Искусство шэнжэлгын совет түлөөлэгшэдэй ашаар манай гүрэнэй искусствын түүхэдэ Венециановай уран бүтээлнүүд бодото һууряа эзэлэнхэй. Уран зураашын зурагуудай гоё һайхан буулгабаринууд номой түгэсхэлдэ үгтэнэ.

Искусствын таһагай фонотекэдэ шэнэ грампластинканууд нэмэгдээ. Тэдэнэй дунда «Обыкновенное чудо» гэжэ телефильмһээ Геннадий Гладковой хүгжэм, М. Мордасовагай гүйсэдхэдэг ород арадай дуунууд, Е. Нестеренкын дуулаһан Г. Свиридовэй дуунууд ба романснууд, эхэнэрнүүдэй гайхамшагта полкын штурман, Советскэ Союзай Герой Е. Рудпева гэгшэдэ зорюулагдаһан уран һайханай-баримтата туужа ба бусад зохёолнууд хүгжэмдэ дуратайшуулда дурадхагдана.

Хэрбээ гоё һайхан юумэндэ дурладаг һаа, манай библиотекын искусствын таһагта ерэдэг байгыт гэжэ имагтал улаан-үдынхидые бэшэ, мүн хүдөө нютагайншье залуушуулые уринабди. Хүдөө нютагаархид хэрэгтэй номууд, грампластинкануудые манай таһагта захижа болохо юм.

В. РУБЦОВА,
библиограф.

Р. ШОЙМАРДАНОВ

ЗАЛУУ ШҮЛЭГШЫН ДЭБТЭРҺЭЭ

* * *

Хаанашьеб — аадар...
ногоон... хонгёо.
Нютагтам — сагаан...
Хуруудтал саһан.
Хуса һара — Инзагатадам.
Найгалзан хүхинэ
сагаалтан.

Хусын хухархай эбэр —
Һара
Гүнзэгы саһанда
зоогоотой.

Хүйтэн гээшэнь!
Бага наһаяа һанажа
Саһанда бухаад
Дулаасанаб...

* * *

Ногооржо эхилһэн газон
дээрэ
Зогсоно тэдэ хоёр.
Ногоохон нюдэеэ һаяхан
нээһэн
Зөөлэхэн зүлгэ ногоон
Хүл доронь юушьеб
шэбэнэн
Нюугдашана... Аалин...
Эдир хүүхэнэй хасар
дээгүүр
Түргөөр мухаришана
нулимсахан.
Түрүүшын бороо
Улаан-Үдэтэй
Уулзаад, баяртаа уйлажа
байгаа...

Хүшөөгэй хүлдэ

1.

Тосхоной баруун хажууда
Тэгшэ булангаар яларна
Һиилэмэл нангин
нэрэнүүдэй
Һүүлшын гуламта—хүшөө.

Тойроод аалин. Һонор.
Тогтоно эндэ һалхин.
Мраморай сагаан
альганһаа
Манхан огторгой һаргана.

2.

Юун тухай дууланаб даа
Хүшөөгэй хүлдэ ногоон,
Хабарай эхэөр бадархадаа?
Юрын аялга бэшэл ха...

Ьуугай шабха дараагүй
Үнжэгэн минии хургад
Үгэлхэ гээд — абяагүй
Буурал үзэгүүдые
эльбэнэд.

«Үбгэн абаш хүгжэмшэ
һэн», —
Гэжэ эмгэйм хэлэдэг.
Гуниг баяраар эбхэрэн,
Үнэншэ зүрхэм хүлгэдэг.

Юун тухай дууланаб даа
Хүшөөгэй хүлдэ ногоон?
Юрын аялга найруулан,
Хүгшэн абаяа дууланаб
даа.

Дуран тухай элеги

Хүнгэн һэбшээндэ
сохигдоод,
Доошоо ниидэһэн
дуһалхан
Хабарай номин агаарта
Дуулан ,хайлаха гэһэйм—
Зэрэлгээн тэрэ үндэрһөө
Зүрхэнэйм дүлииртэр
зэдэлээд,
Модоной хүлдэ тогтоһон
Муухай шалбаагта
унашоол...

* * *

Хабартаа дурлаһан
сэдьхэл —
Газар дэлхэйн толи бшуу,
Хабартаа хүлгэһэн зүрхэм
Газарай амин һудаһаншуу
Алаһаа даляа дэбин,
Инмэл сэнхир сагта
Ирагуу хараасгайн
бусахада,
Анхаран ойлгоо һэмби.
Шамда дурлаһан
сэдьхэл—
Газарые багтааха далай...
Шара гуниг, найдал,
энхэрэл
Гороогоо дахин залгалай.

ЗУЗААН «ОЛБОГТОЙ» ХОНИД

Уданшьегүй хонишон гүйжэ ерээд, баярлаа үүдые нээбэ. Тиигэһэн гэһээнь, хонид гээшэ метр тухай зузаан шэбхэ дээрэ нюргаараа потолок тулан харагдаба. Хонидшье шаг шууяа табилдаһаар, доошоо тэрд-тэрд һүрэлдэнэ. Тэдэнние ажаглан гэһээмни, нюрган дээрэхи нооһониинь дагдайшанхай. Теэд гэдэһэндээ, һуга самидаа нооһогүй, улаан нюсэгэн. Хүлэржэ дапигар шара алаг болошоһон хонид маарадалдаһаар, эдихэ юумэ бэдэрэн, хуһамаг хорёо тээшээ юрьелдэнэд.

Уданшьегүй хонишонтой нэгэ хэды үгэ андалдабаб.

— Яагаа зузаан «олбог» хонидтоо дэбдинэбта?

— Хари мэдэхэгүй. Комсомолшууд ерэжэ, шэбхэ хаяха гэһэн аад, ерэнэгүйл даа...

— Хэды килограмм нооһо хонин бүриһөө абахабта?

— 2—2 килограмм абаха түсэбтэйб. Нёдондо кило хахадые абаа һэмди.

— Иигэжэ хони харадаг юм гү?

— Хари, мэдэнэгүй. Би хоёрдохи жэлээ хони харанаб... — Хониитнай халуудаһанһаа боложо, нооһоо хуу гээжэ ябана бэшэ гү?

— Хари, мэдэнэгүйб. Үгы, та юун аад, намайе мүшхэбэт?!

Иигэжэ шангархадань, зохидхоноор харюусаад, гэртэнь орожо, сайень ууяжа байхадаа, хони хайшан гээд үдхэдэг, харадаг, нооһо ехээр абадаг тухай хөөрэжэ үгөө һэм. Хонишод ехэ баярлаа һааб даа. Тиихэдэ бидэнэр тухай хүн зондо бү хэлэгты. Шэбхээ түргөөр малтахабди. Хонидойнгоо амииень бүтүүлжэ, халуудуулжа байгаа зон байнабди гэжэ хэлээ бэлэй. Тэдэ хонишод хонидоо һайнаар харадаг болоо ёһотой. Гэбэшье, энээндэл адли эндүү, алдуу гаргадаг залуу хонишод үсөөншье һаа, эндэ тэндэ бии байжа магадгүй. Тиимэһээнь энэ үнэн болоһон ушар тухай дуулгабаб. Магад, зарим нэгэн үншэн хабһандаа энээниие хадуужа абаха аалам.

Б. БАТОЕВ.

Арадай аман зохёолой абдарһаа

ШОНО ҮНЭГЭН ХОЁР

Нэгэтэ шоно үнэгэн хоёр суг ябажа ябатараа суухатай шара тоһо олобо гэхэ. Олоһон олзоёо хоюулан тэбтэгшэхэнээр хубаажа, эдихэ гэжэ хэлсэбэ ха. Тиигэбэшье, мэхэтэ шарагшанай хэлэ-амаа долёосогоон, напагар һүүлээ шарбасагаан байхадань, шоно хараад, бага һэжэг түрэн:

— Үнэгэн хээтэй, юу бодобот? — гэжэ асууба.

— Энэ тоһоёо эндээ эдихэдэмнай найргүй ха. Хүн зон ябажа болохо. Тиимэһээ тэрүү тэндэ түглыгөөшэ хадын бооридо абаашажа эдеэ һаамнай яаха юм?—гээд, хилагархан нюдөө сабшангүй, хурса хушуугаа хазайлган һууба.

— Болоно ааб даа, — гээд хүхэ шоно хамаагүй зүбшөөбэ.

— Зай, тиигэбэл, ябая. Ши энээнээ үргэлэ, — гэжэ хналагшан шара захирба.

Хойто зүгтэ, холо хүхэрэгшэ уулын бооридо хүрөөд байхадаа, залита шара үнэгэн иигэжэ хэлэбэ:

— Энэ тоһые хоёр болгожо хубааха юун байгаа юм. Нэгэмнайл эдибэл, таарана.

— Зай, тиигэбэл, хэмнай эдихэб? —гэбэ Шоно.

— Ши бидэ хоёрой хэмнай наһаар ахаб, тэрэмнайл эдиг лэ даа, —гэжэ үнэгэн хамаагүй, хайша хэрэг янзатайгаар хэлээд, шэхээ хуумайлган, амаа ангайжа зааадаад, һүүл дээрээ сомсойжо һуугаад, «Ши хэды наһатайбши?» — гэжэ Шоноһоо асууба.

Шоно нэгэ бага болголгото болон, «Яабал энэ муу шарагшаниие мэхэлжэ, тоһоёо гансаараа эдилтэйб» гэжэ шэбшээд:

— Минии бага байхада, Сүмбэр уула болдогхон, Сүн далай шалбаагхан байгаа бэлэй даа, —гээд, һанаа алдаба.

Тиихэдэнь залита шара үнэгэн ушаргүй уйхай болон бархиржа, уйлажа эхилбэ. Шоно «Ай даа, шара гайхал, шамайе нэгэл һайн шадаба хаб даа. Мүнөө шинии хоёр нюдэнэйнгөө шэргэтэршье уйлахада туһа болохогүй. Суухатай тоһон минии аманда орохонь» гэжэ доторoo бодоод:

— Та юундэ уйлабат?— гэжэ асууба.

— Би урдань хада гурбан хүбүүтэй байгаа һэм. Эгээл бага хүбүүмни шамтай сасуу юм байгаа байнал даа. Хөөрхы даа, минии одхон хүбүүнтэй шинии үүри байһые мэдэхэдээ ээлүүдгүй сэдьхэлни уярбал даа, —гээд мэхэшэ халтар эбхэн-дабхан болосогообо.

Үнэгэндэ үгөөрөө тороһон хүбшын хүхэ шоно хэды үлэн байбашье, мэхэшэ нүхэртөө олзоёо дууһыень үгэхэ баатай болоһон юм гэлсэдэг.

Д. ЦЫБЕНОВЭЙ
суглуулбариһаа.

Августын 16-да манай ороной олониитэ академик Андрей Алексеевич Трофимугай түрэһөөр 70 наһанайнь, научна, багшалалгынь, үйлэдбэриин болон ниитын ажал ябуулгынь 50 жэлэй ойе тэмдэглэбэ.

МАНАЙ КАЛЕНДАРЬ

ЭЛИТЭ ЭРДЭМТЭ, ЭМХИДХЭГШЭ

Эрдэм-наукые хүгжөөлгэдэ, мүн эрдэмэй кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ габьяатай байһанайнгаа түлөө, түрэһөөр 70 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Андрей Алексеевич Трофимук СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Ленинэй орденоор шагнагдаһан байна.

А. А. Трофимук — СССР-эй Наукануудай академиин Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Президиумэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, РСФСР-эй эрдэм наукын болон техникын габьяата ажал ябуулагша, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат.

Андрей Алексеевич 1911 ондо Белоруссида Брестскэ областиин Кобринска районой Хветкович гэжэ тосхондо түрэһэн юм. Тэрэ Казаниин университедэй геологиин факультет, удаань аспирантура дүүргэһэн байна. Университедэй һүүлээр СССР-эй нефтиин промышленностиин һалбарида 25 жэл шахуу таһалгарнагүй хүдэлбэ. Эндэ Андрей Алексеевич Трофимугай эрдэм шэнжэлгын оюун бэлигынь, мүн эмхидхэлшын гайхамшагта шадабари элирэн тодороо бэлэй. Волго-Урал шадархи нефте-газай баялигтай газарай хэдэн томо нефтиин уурхайнууд тэрэнэй уридшалан багсаамжалһан шэнжэлгээр нээгдэһэн түүхэтэй. Башкирай Туймазинин уурхайда Андрей Алексеевич нефть малтан абалгада уһа хэрэглэхэ шэнэ арга зохёожо, бодото ажалда нэбтэрүүлээ. Энээнэй ашаар нефть малтан абалга хэдэн дахин дээшэлһэн юм.

Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг геологуудай коллектив Башкирай девонско нефтине эршэмтэйгээр шэнжэлэн бэдэржэ, «Хоёрдохи Бакуе» тон богонихон болзор соо нефтиин нөөсын талаар нэгэдэхи һуурида гаргаа һэн.

А. А. Трофимук нефть болбосоруулдаг промышленностиие болон иимэ промышленна комплексүүдые хүгжөөхэ хэрэгтэ нилээд ехэ анхарал хандуулдаг байгаа. Советскэ Союз дотор эгээл түрүүшынхиеэ Ишимбайн нефть олзоборилгын газарта нефть абадаг гүнзэгы үрэмдэгдэмэл нүхэнүүдые, серно кислота хэрэглэжэ, угааха хүдэлмэриие тэрэ өөрөө толгойлбо. Энээнэй ашаар карбонадтай коллекторнуудһаа нефть малтан абалга эрид дээшэлээ.

1913 ондо Андрей Алексеевич Нефтегазай эрдэм-шэнжэлгын бүхэсоюзна институдай директорэй орлогшоор, удаань тэрэнэй директорээр томилогдоо һэн.

Ороной нефтиин промышленностиие хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнгаа түлөө А. А. Трофимук СССР-эй Гүрэнэй нэгэдэхи шатын шанда хоёр дахин хүртэһэн. 1944 ондо тэрээндэ Социалис Ажалай Геройн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо бэлэй.

Андрей Алексеевич бодото ажалаа научна ажал ябуулгатаяа амжалтатайгаар холбон нэгэдүүлдэгээрээ онсо илгардаг гэшэ. Тэрэ 1939 ондо эрдэмэй кандидадай диссертаци хамгаалба. Арбан жэл үнгэрөөд байхада, 1949 ондо эрдэмэй докторой диссертаци амжалтатайгаар хамгаалһан байна. А. А. Трофимук 1953 ондо СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондентээр, 1958 ондо СССР-эй Наукануудай академиин бодото гэшүүнээр һунгагдаа һэн.

Андрей Алексеевич гол түлэб нефть бии болгон бүрилдүүлдэг зүйлнүүдые уридшалан тодорхойлхо, нефть болон газай бүрилдэн илгарха хуули ёһо, тэдэнэй нөөсэнүүдые эрдэм наукын үндэһэ һуури дээрэ уридшалан мэдэжэ абаха, Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй газар дайдые нефтегазай талаһаань холын хараа-тайгаар хубаарилга шэнжэлхэ гэхэ мэтэ асуудалнуудые шиидхээ.

1957 ондо А. А. Трофимук Геологи болон геофизикын институдай директорээр томилогдобо. Энэ институдай хүтэлбэрилэгшын тушаал эзэлхэ зуураа, тэрэнине манай орон доторхи геологиин шэглэлтэй эгээл һайн институт болгоо. Иимэ нэгэ баримта эндэ харуулая. СССР-эй Наукануудай академиин бодото 6 гэшүүд, ехэ олон гэшүүн-корреспондентнүүд, эрдэмэй докторнууд Геологиин болон геофизикын институдта хүдэлнэ. Энэ институт геологиин эрдэмэй олон шэглэлээр дэлхэй дээрэ түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ. Нефть, газай, шулуун дабһанай, фосфорит, зэд, никель болон бусад ашагта малтамалнуудай хэбтэшын хуули ёһые элирүүлхэ талаар гүнзэгы үндэһэ һууритай теоретическэ хэдэн шэнжэлгэнүүд томо ехэ нөөсэтэй уурхайнуудые нээхэ арга олгоһон байна гээшэ.

Геологиин болон геофизикын институдай директорээр хүдэлхэ зуураа, А. А. Трофимук Баруун-Сибириин нефтегаз элбэгтэй гайхамшагта хубиие нээхэ, тэрэниие ашаглаха хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргээ. Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй бүхы газар дорохи нефть шэнжэлэн бэдэрхэ хүдэлмэриин аха захань болоһхой. Энээнһээ гадна Волго-Уралай провинциин, Коми АССР-эй, Белоруссиин болон Советскэ Союзай бусад хубинуудай шэнэ хэбтэшэнүүдые шэнжэлэн бэдэрэлгын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ, тэдэниие түсэблэхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаха арга ходо олодог юм.

1961 онһоо хойшо А. А. Трофимук СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Президиумэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо. Энэ тушаалда ажаллахадаа тэрэ Сибириин отделениин филиалнуудта эрдэм наука хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ хүсэ шадалаа зорюулна. Тэрэнэй сэхэ хабаадалгатайгаар Буряадай, Зүүн-Сибириин, Яхадай, Красноярскын, Томскын филиалнуудта, Алас-Дурна зүгэй Эрдэмэй түбтэ хэдэн институдууд байгуулагдаа.

А. А. Трофимук хадаа Сибириин үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэ, мүн байгаалиин баялигые хэрэглэхэ талаар комплексно эрдэм-шэнжэлгын программын эмхидхэлшэдэй нэгэн. Өөрынгөө шэнжэлгэнүүд дотор оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха, промышленностьда хэрэглэгдэһэн уһа зүбөөр хадагалха, урдажа гарадаггүй сөөрэмүүдые хэрэглэхэ, Байгал далайе тэрэ зандань байлган сахиха гэхэ мэтэ асуудалнуудта нилээд ехэ анхарал хандуулна.

Алексей Андреевич 1941 онһоо коммунист. Тиимэһээ ниитын-политическэ ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Партийна хүтэлбэрилхы органуудай гэшүүнээр, РСФСР-эй Верховно Соведэй болон нютагай Соведүүдэй депутадаар оло дахин һунгагдаһан. Тэрэ КПСС-эй XXIV, XXVI съездүүдэй делегадаар һунгагдаһан байна.

А. А. Трофимук өөрынгөө 70 наһанай ойе оюун бэлигэйнгээ хүсэн дунда, сэльхэл дүүрэн, сэмог дорюун, зохёохы ажалай ехэ шэнэ түсэбүүдтэй угтаба.

Г. АНДРЕЕВ.
СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Геологиин институдай директорэй орлогшо, геолого-минералогиин эрдэмэй доктор.

ХАБАЯА ХАРУУЛХЫЕ ОРОЛДОХОНЬ

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгэй футболистнуудай дунда наадaнай хоёрдохи хахад эхилээ гэжэ мэдээсээ һэмди. Мүнөө Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоныйн долоон городой стадионууд дээрэ болоһон уулзалгада арбан дүрбэн команда хабаадаһан байна. Уулзалгын дүн хаража үзэхэдэ, мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури буляалдажа эхилһэн түрүүшын табан командын футболистнууд эзэлээд ябаһан һууриияа алдахагүй гэжэ яһала оролдоо. Жэшээнь, Барнаулай «Динамо» команда Нижний-Тагилай «Уралецай» футболистнуудтай өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан байна. Наадaнай дүн хаража үзэхэдэ, талмайн эзэд эндэ илажа гарахаар ехэ оролдолго гаргаа. Тиигэбэшье айлшадтаа 3:4 тоотойгоор шүүгдэһэн байба.

Владивостогой «Луч» команда өөрынгөө стадион дээрэ Ангарскын «Ангарагай» футболистнуудые 3:1 тоотойгоор илажа гарахадаа, мүрысөөнэй таблицые дахинаа толгойлбо. Мүн Красноярскын «Автомобилистын» футболистнууд Ново-Кузнецкын «Запсибовец» командада айлшалаашье һаа, талмайн эзэдые 0:1 тоотойгоор диилэхэдээ, хоёр һуури урагшаа дабшаһан байна.

Түрүүшын табан командаһаа хэдэ хэдэн очкогоор гээгдэжэ ябаһан футболистнуудай байдал ямар хаб гээд һонирхогдоно ёһотой. Наадaнай түрүүшын хахадай дүүрэхэдэ, мүрысөөнэй таблицада дүрбэдэхи һуури эзэлһэн Омскын «Иртыш» энэ наадaнда хабаадалсаагүй. Тиимэһээ эдэнэр очкогойнгоо дүнгөөр гэдэргээ сухариха баатай болобо. Урдандаа дээдэ классай наадaнда оруулагдаһан Свердловскын «Уралмашай» футболистнууд хабарай уулзалгануудые эрхим һайнаар эхилһэн аад, һүүлэй хэдэн мүрысөөнүүдтэ һуларжа, баһал гэдэргээ сухариба. Наадaнай хоёрдохи хахадай түрүүшын уулзалгада Рубцовскын «Торпедо» командада айлшалхадаа, эдэнэр талмайн эзэдтэ 3:2 тоотойгоор шүүгдэхэ баатай болоо. Энэ удаа Томскын «Манометр» Новосибирск хотын «Чкаловец» командада айлшалһан юм. Тиин эдэнэр талмайн эзэдые 0:3 тоотойгоор шүүжэ, мүрысөөнэй таблицада урагшаа дабшаба.

Манай «Локомотивай» футболистнууд Пермиин «Звездае» өөрынгөө стадион дээрэ 2:0 тоотойгоор шүүжэ гарахадаа, мүрысөөнэй таблицада аяар табан һуури урагшаа дабшаба. Тиихэдэ «Амур» (Комсомольск), «Звезда» (Эрхүү) командануудай наадан 0:0 тоотойгоор түгэсэһэн байна. Ингэжэ энэ жэлэй наадaнай хоёрдохи хахадта команда бүхэн хабаяа харуулхые оролдохонь.

«Локомотив» командын футболистнууд ээлжээтэ уулзалгаяа августын 20-до Эрхүүгэй стадион дээрэ үнгэргэхэнь.

Уншагшадай анхаралда мүнөөдэрэй байдалаар мүрысөөнэй таблица толилобо.

Команданууд	наадан	шүүгэ	тэнсэ	алдаа	бумбага	очко
«Луч» (Владивосток)	17	10	3	4	31—15	23
«Динамо» (Барнаул)	17	9	4	4	27—15	22
«Уралец» (Нижн.-Тагил)	17	8	6	3	22—13	22
«Автомобилист» (Красн.)	17	8	6	3	18—12	22
«Ангара» (Ангарск)	17	10	1	6	26—17	21
«Иртыш» (Омск)	16	10	0	6	29—16	20
«Уралмаш» (Свердловск)	17	7	3	7	24—19	17
«Манометр» (Томск)	17	7	3	7	24—20	17
«Локомотив» (У-Удэ)	17	6	4	7	17—19	16
«Звезда» (Эрхүү)	17	6	4	7	17—21	16
«Торпедо» (Рубцовск)	17	7	1	9	32—29	15
«Амур» (Комсомольск)	17	5	5	7	14—11	15
«Амур» (Благовещенск)	16	5	5	6	18—17	15
«Звезда» (Пермь)	17	6	3	8	16—22	15
«Запсибовец» (Н-Куз.)	17	6	3	8	16—24	15
«Факел» (Тюмень)	16	4	3	9	14—24	11
«Чкаловец» (Новосиб.)	17	1	2	14	4—45	4

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

«Спортлотонуудай» августын 15-да үнгэргэгдэһэн 33-дахи тиражай дүнгүүдые Спортлото лотерейн главна управлени согсолбо.

«49-һөө 6-ень тааха спортлото»: 158.789 билет ороо.

Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (10 карточка) таагшад—867 түхэриг, дүрбэн номер (1381 карточка) тааһан хүнүүд—29 түхэриг, гурбан номер (20934 карточка) таагшад 3 түхэриг абаха байна.

«36-һаа 5-ень тааха спортлото»: 2.225115 билет ороо.

Табан номер (26 карточка) таагшад—5.178 түхэриг, дүрбэн номер (3289 карточка) тааһан хүнүүд—77 түхэриг, гурбан номер (70087 карточка) таагшад 4 түхэриг абаха.

«Спортлотонуудай» 33-дахи тиражай шүүбэринүүд августын 26-һаа сентябриин 26 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

Хилын саанаһаа ТАСС АПН

«НАЦИС ГЭМТЭД АМЕРИКЭДЭ: БАРИМТАНУУД... ЯБУУЛГАНУУД»

НЬЮ-ЙОРК. Дэлхэйн Хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ зэрлиг хюдалга хэһэн нацис хэдэ мянган гэмтэдтэ хорохо эрхэ Холбоото Штадууд олгоһон байна. Американ мэдээжэ публицист, «Нейшн» журналай редакторнуудай нэгэн Чарльз Алленай бэшэһэн «Нацис гэмтэд Америкэдэ: баримтанууд... ябуулганууд» гэһэн гаршагтайгаар һаяхан хэблэгдэн гараһан ном эндэ хэлэгдэһэнэй үшөө нэгэ эли тодо гэршэ болоно.

Багсаамжын ёһоор, гэм зэмэеэ амасангүй хоргодожо байһан, хэдэн арбаад мянган хүниие алаһан, СССР-эй, Польшын, Венгриин, Болгариин, Югославиин, Румыниин, ГДР-эй, Италиин, Даниин, Голландиин, Франциин ба Бельгиин правительствануудай бэдэрдэг, адагынь 3 мянган гэмтэд США-да хоргодожо байнхай гээд номой автор тэмдэглэнэ. Эгээн хүшэр муухай гэмтэ ябуулгануудые хэһэн хүнүүдэй заримanай нэрэнүүдые тэрэ дурдана. Тэдэ хэд бэ гэхэдэ; Украина ба Польшодо полициин сагдаагаар алба хэһэн аха дүүнэр Сергей, Микола Ковальчугууд болоно. Мүнөө үедэ тэрэ хоёр Филадельфидэ (Пенсильваниин штат) байдаг. Белоруссидахи концентрационно лагерьнуудта хэдэн зуугаад хүниие тамалан алаһанай түлөө совет сүүдээр заочно сүүдлэгдэһэн Сергей Хутырчук мүн лэ США-да хоргодонхой. Мүнөө тэрэ Нью-Брансуигта (Нью-Джерсиин штат) гасалангүй байдаг.

Холбоото Штадуудай үшөө нэгэ эрхэтэн, мүрдэлгын отрядуудтай хамта ябажа, Украинын граждан зониие буудан алалсаһан Богдан Козий гэгшэ хорото муухай хэрэгүүдэйнгээ түлөө зэмэеэ амасаха ёһотой.

СД-гэй офицер байһан, «барон» гэдэг нюуса нэрэтэй Отто фон Большвингын хуби заяан тухай Аллен мүн баһа элишэлэн дурдаба. Нюусаар Европоһоо гаража ошоод, 1950 ондо США-да ерэһэнэй һүүлээр ЦРУ-да һайн түлөөһэтэй албанда орожо, 70-аад оной эхин хүрэтэр хүдэлмэрилһэн байгаа. Үрбагша-власовец М. Е. Шатов ЦРУ-гай ба Пентагоной зүгһөө халуунаар угтагдан абтаад, Совет орондо хабаатай асуудалнуудаар «консультантын» тушаалда ороһон байна. Хожомынь США-гай мэдээжэ дээдэ һургуулинуудай нэгэндэ — Колумбийска университедтэ һургагшын тушаал даалгаданьтэрээндэ дурсагдаһан эмхинүүд туһа хүргэһэн байгаа. Эхэ орондоо үрбаһан, Советскэ Союзай газар дээрэ олон гэмтэ ябуулгада немец фашистнуудтай хамта хабаадаһан В. Самарин (Соколов) 1979 он болотор Иельскэ университедтэ багшалдаг байһан. Гэхэ зуура, Ч. Алленэй списогтэ тэрэнэй нэрын дурдагдаһанай һүүлээр Нью-Хейвэнһээ (Коннектикут штат) гаража арилаад, мүнөө үень зүүн-хойто штадуудай нэгэндэ хоргодожо байдаг.

Засагаархидай хараа бодол американ үргэн олониин дунда ехэ буруушаал зэбүүрхэл үүсхээд, тэрэнэй нүлөөн доро хэдэ хэдэн хэрэгүүдые Вашингтон мүрдэхэ баатай болоһон байгаа. Ч. Алленэй мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөө юстициин министерствын тусхай мүрдэлгын таһаг 233 нацис гэмтэнэй хуушанай хэрэгүүдые «шэнжэлжэ» байнхай юм ха.

«Президент, хэлэһэн үгэдөө хүрэгты!», «Пентагондо бэшэ, харин хүн зондо эдеэ хоол үгэгты!». Иимэ уряа лозунгнуудтайгаар арбаад мянган американ пенсионернүүд Вашингтондо демонстраци хэбэ. Тиихэдээ социальна хэрэгтэ һомологдоһон мүнгэ зөөриие хороожо, США-гай сэрэгэй бюджедтэ нэмэри болгон эльгээхэ гэһэн Сагаан байшангай шиидхэбэриие эрид буруушаана. (ТАСС).

ДЭМЖЭНЭ, ҺАЙШААНА

ВЬЕНТЬЯН. ЛНДР-эй Арадай Дээдэ суглаанай депутадуул «Дэлхэйн парламентнууд ба арадуудта» хандаһан СССР-эй Верховно Соведэй Хандалгые бүхы лаос арадай үмэнэһөө нэгэ һаналтайгаар, үнэн зүрхэнһөө һайшаан дэмжэбэ. Онсо шухала удха шанартай энэ документ амгалан байдал хангаха, оронуудай хоорондо тааруу харилсаа тогтоохо гэжэ Советскэ Союзай үнэн зүрхэнһөө эрмэлзэдэг, уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулхын түлөө, буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрэлгэдэ, шэнэ дай үүдхэлгэдэ эсэргүүсэн сэхэ шууд тэмсэдэг байһанайнь үшөө нэгэн эли тодо гэршэ болоно гэжэ республикын гүрэнэй засагай дээдэ зургаанай ээлжээтэ сессиин шиидхэбэри дотор тусхайлан тэмдэглэгдэнэ.

ЛНДР-эй Арадай Дээдэ суглаанай депутадуул байгша оной түрүүшын зургаан һарын турша соо республикын арадай ажахын хүгжэлтын дүнгүүдые зүбшэн хэлсээ. Лаосой экономикодохи горитой дэбжэлтын түйлагдаһые тэмдэглэхэ зуураа, хэдэ хэдэн һалбаринуудай хүгжэлтэдэ горитой һаад ушаруулжа байһан дутуу дундануудые дурдаба. Үйлэдбэрээ феодальна шахуу гүримаар эрхилдэг байһанаа социализмда сэхэ орожо байгаа Лаосой оршон байдалда, социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгаха асуудалаар парти болон правительствын табиһан зорилгонуудые дүүргэлгэдэ бүхы арад зоноо элсүүлхэ түсэбүүдые бэелүүлгын хэрэгтэ онсо шадамар, оншотой мэргэнээр хандаха эрилтэ табигдана гэжэ сесси дээрэ тэмдэглэгдээ.

ХӨӨРЭЛДӨӨ ХЭХЫЕ УРЯАЛНА

НЬЮ-ЙОРК. Американ мэдээжэ политическэ ба ниитын ажал ябуулагша, гадаадын хэрэгүүдэй талаар американ сенадай комиссиин түрүүлэгшэ байһан У. Фулбрайт буу зэбсэгүүдые хизаарлаха талаар совет-американ хөөрэлдөө һэргээхэ гэһэн уряатайгаар США-гай захиргаанда хандаба.

«Ядерна зэбсэг хэрэглэхэ дэлхэйн гурбадахи дайн» хүн түрэлтэндэ «эгээл һүрөөтэй аюул» тохёолдуулжа болохо байна» гэжэ «Майами Геральд» газетэдэ тунхаглагдаһан статья дотороо тэрэ бэшэнэ. Гэхэ зуура, «тиимэ дайе эхилжэ, илажа болохо гээд багсаадаг харюусалгагүй хүнүүд» Сагаан байшанда бии гэжэ У. Фулбрайт тэмдэглэнэ. Политикаяа хубилгахыень баадхахын тула, Советскэ Союзда нүлөөлхэ арга болгон, дайнай аюулые хэрэглэхэ гээд тэдэнэр, үнгэрхэдөө, тоолодог байна. Тиигэжэ шашагшад ядерна хёмороохой ямар ехэ аюул ушаруулха байһые ойлгодоггүй байһанаа элишэлнэ гэжэ агсан сенатор тусхайлан тэмдэглэнэ.

ХААНА, ЮУН БОЛОНОБ?

ЭСЭРГҮҮСЭЛТЭНЬ УЛАМ ШАНГАРНА

САН-ХОСЕ. Сальвадорой армиин подразделенинүүд Морасан гэжэ баруун-хойто департаментда һүүлэй жэлэй турша соохи мүрдэлгын эгээн ехэ ябуулга хэжэ эхилээ. Хунтын авиаци Гондурасай хилэһээ табан километрэй зайда Фарабундо Мартиин нэрэмжэтэ национальна сүлөөлэлгын фронтын (ФНО) отрядуудай хиналта доро байдаг Перкин городые бомбодобо.

Хунтые Холбоото Штадуудай дэмжэбэшье, Сальвадорой патриотическа хүсэнүүд диктатурада эсэргүү тэмсэлээ улам шангадхажа байна. Энээн тухайда ФНО-гой хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн Ф. Сьенфуэгос бэеэ даанги хэблэлэй агентствэдэ мэдүүлээ. Партизан отрядууд оронoй хэдэ хэдэн департаментнуудай үргэн нэлэнхы газар дайдые мэдэлдээ оруулаанхай. Августын 17-ной һүни эндэхи патриодууд Сальвадорой транспертна гол зам — панамерикан шоссе харгын участогые һандааһан байна.

Сальвадорой засаг баригшадай дунда политическэ ехэ зүришэлдөөн гаранхай, нютагай ехэ баяшуулай ба армиин командованиин түлөөлэгшэдэй дунда засагай түлөө тэмсэл улам шангарна.

ГОЛЛАНДИИН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХАРАА БОДОЛ

АМСТЕРДАМ. Дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ ядерна ракетэнүүдые Голландиин газар дээрэ тараан тодхолго буруушаадаг Нидерландын правительство оронойнгоо тон олонхи хүн зоной зүгһөө дэмжэгдэхэбди гэжэ бодомжолно,— гээд Англиин «Файнэншл Таймсай» корреспондент Амстердамһаа бэшэнэ.

ПЕКИНЭЙ ХАРАТА ҺАНААШАЛГА

ДЕЛИ. Зүүн-Урда Ази тушаа Пекинэй харата һанаашалга тухай асуудал Индиин «Таймс оф Индиа» газетэдэ тунхаглагдаһан шэнжэлэлэй темэ болоно. КНР-эй Гүрэнэй соведэй премьер Чжао Цзыянай эдэ оронуудаар дэншэхэ үедэнь элирһэн. Пекинэй ба Зүүн-Урда Азиин оронуудай хоорондын һанал бодолой ехэ алгасалнуудые шэнжэлхэ зуураа, тус газетэ нигэжэ бэшэнэ: «Кампучида хабаатай асуудалые политическэ гүримаар шиидхэхэ шухала гэжэ АСЕАН-ай оронуудай тоолодог байхадань, харин Хитад энэ орондо эсэргүү ужаг удаан зэбсэгтэ тэмсэл үргэлжэлүүлхэ хараа бодол баадхаха гэжэ али болохоор оролдоно. Тиихэдээ хоёр зорилго түйлаха: Кампучидахи засагта алуурша хархис этэгээдүүдые дахин оруулха, Вьетнамые һуларуулха һанаатай. Гэхэ зуура, АСЕАН-ай оронууд Вьетнамтай зүришэлдэхэ дуратай бэшэ байна».

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Дүүргэлтые хинан шалгалта» — түрүү бэшэг. «Һогооборишье һаань — һүридөө» — тэжээл бэлэдхэлгэ тухай мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Социалис мүрысөөнэй ябаса тухай» — промышленна болон хүдөө ажахын шэнжэлэл.

Хоёрдохи хуудаһан тематическа, республикын ажалшадай социалис мүрысөөн тухай тусхай хуудаһан.

Гурбадахи хуудаһанда. Номой таг. «Дайшалхы алдарын буураагүй» — А. Аюшеевэй статья. «Һайн дуранай албатанай тэдхэмжэнүүд» — хөөрэлдөөн. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Спорт, «Боксын урданайнь нэрые бусааха» — түхэреэн столой дэргэдэ болоһон хөөрэлдөөнэй тоосоон. «Уран литературада дуратай эдиршүүлэй һайндэр» — Л. Гладкихай корреспонденци. Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд.

САГАЙ УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР республика доторнай үүлэтэйшэг байха, зарим газарта сааг зуура бороо орохо. Баруун-хойноһоо секундын 3—8 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 16—21 градус дулаан болохо.

УЛААН-ҮДЭДЭ хура бороон орохогүй. Һулахaнаар һалхилха.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 —«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Место встречи изменить нельзя» (3-дахи сери). 11.10 —«Буратинын выставкэ». 11.40 —«Киногоор аяншалагшадай клуб». 12.40 —Шэнэ һонин. 15.10—Дамжуулгын программа. 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — «Николай Кузнецов. Баатаршалгын хуудаһанууд» — баримтата фильм. 16.30 — Үхибүүдтэ — фильм. «Внимание, черепаха!». 17.50—«Шатараи һургуули».

Улаан-Үдэ. 18.20 —«Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Орбита. 18.55—«Экономико гаргаша багатай байха ёһотой». Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат В. П. Сериков дамжуулгада хабаадалсаха. 19.15 — «Зураг бүхэндэ — наран!».

Улаан-Үдэ. 19.30 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар).

Орбита. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэйдэ». 20.00 — «Архидалга». Врачай хөөрөөн. 20.30 — СССР-эй арадай артистка М. Биешу дуулана. 20.45 — «Место встречи изменить нельзя» (4-дэхи сери). 22.00—«Время». 22.35 — «Баримтата экран». 23.35 — «Мүнөөдэр— түби дэлхэйдэ». 23.50 — «Незнакомка» — А. Блогой иимэ нэрэтэй драмаар найруулагдаһан уран һайханай фильм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 —Үхибүүдтэ — фильм. «Путешествие достойных» (1-дэхи сери). 14.05 — Ганноверэй залуушуулай хоорой концерт (ФРГ). 14.40 —«Коля, Оля и Архимед» —мультфильм. 15.00 —«Эртэ урда сагай Зүүн зүгэй оронуудай искусство». 15.30—«Фестивальнууд... Конкурснууд.., Концертнүүд...». 16.30 — «Баатаршалга».

Улаан-Үдэ. 17.00 — Баримтата фильмүүд. 17.35 —И. К. Калашниковай 50 жэлэй ойдо.

Орбита. 18.20 —«Сергей Орловой поэзи».

УНШАГ[...] һОНИРХОХО[...] БАЙХАТ

ГЕТЫН МУЗЕЙ — МОСКВАГАЙ АЛД[...]

[...]

Лидия КЛЯЦКО,
АПН-эй корреспондент.

ХРОНИКО

[...]

Редактор Р. Б. ГАРМА[ЕВ]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Н-02444. Заказ № 191. Индекс 5901.